

GEHEIM

12/099

EX nr 49

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN / VEIL**

MAANDOVERZICHT

september 1978

GEHEIM

MAANDOVERZICHT

SEPTEMBER 1978

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

<u>INHOUDSOPGAVE</u>	<u>blz:</u>
<u>SAMENVATTING</u>	1-2
<u>DEEL I: OOST-EUROPA</u>	
<u>Hoofdstuk A: Politiek</u>	
1. <u>Warschaupakt</u>	
a. Samenwerking dissidenten	3-4
b. Bijeenkomst PCC	4-5
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. De Sovjet-Noorse betrekkingen	6-7
3. <u>DDR</u>	
a. Militair onderricht voor scholieren	8-9
4. <u>Roemenië-Joegoslavië</u>	
a. Reacties op Balkan-reis Hua Kuo-feng	10-17
5. <u>Joegoslavië</u>	
a. Ontwikkelingen in de beweging der niet-gebonden landen	18-25
<u>Hoofdstuk B: Economie</u>	
1. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Economische resultaten eerste zes maanden van 1978	26-27
2. <u>Polen</u>	
a. Prijsbeleid	28
<u>Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten</u>	
1. <u>Activiteiten</u>	
a. Warschaupakt	29
b. Sovjet-Unie	29-30
c. DDR	30
d. Tsjechoslowakije	30
2. <u>Locatie</u>	
a. Polen	31
b. Hongarije	31-32
3. <u>Materieel</u>	
a. Hongarije	33
b. Joegoslavië	34
4. <u>Opleiding</u>	
a. Roemenië	35-37
5. <u>Discipline</u>	
a. Polen	38
b. Territoriale verdediging	39-40

	<u>blz:</u>
<u>DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA</u>	
1. <u>Het Midden-Oosten na Camp David</u>	41-44
2. <u>Libanon</u>	
a. De ontwikkelingen in en rond het Libanese vraagstuk	45-48
3. <u>De Hoorn van Afrika</u>	
a. Eritrea	49
b. Ethiopië	49
c. Djiboeti	49
4. <u>Tsjaad</u>	
a. Betrokkenheid van Libië	50-52
5. <u>Iran</u>	
a. Onregelmatigheden	53-55
<u>DEEL III: VERRE-OOSTEN/AZIE</u>	
1. <u>China</u>	
a. Sovjet waarschuwingen n.a.v. evt verkoop van wapens aan China door het Westen en Japan en hun mogelijke implicaties	56-60

Geheim

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Vermoedelijk zal binnenkort een topconferentie van de Oosteuropese leiders plaatsvinden, waarop o.m. de internationale situatie zal worden besproken. Ongetwijfeld zal worden getracht een zelfde houding in te nemen t.a.v. de problemen zoals het "Midden-Oosten". Een gecoördineerde aanpak zal ook moeten plaatsvinden t.a.v. het optreden tegen de dissidenten, die een steeds groter wordend probleem gaan vormen voor de Warschaupakt staten. Mogelijk zal op de topconferentie ook de Sovjet houding t.o.v. Noorwegen worden besproken.

Het al enige tijd geleden aangekondigde militaire onderricht aan scholieren in de DDR is m.i.v. september gestart.

Het bezoek van de Chinese partijleider aan Roemenië en Joegoslavië heeft veel stof doen opwaaien; m.n. de Sovjet-Unie bekritiseerde zowel de houding van Roemenië als van Joegoslavië en uiteraard China. Al eerder had de Sovjet-Unie ernstige kritiek geuit op Joegoslavië en China t.g.v. de conferentie van niet-gebonden landen in Belgrado.

Hoewel de economische resultaten in de Sovjet-Unie in het eerste halfjaar van 1978 niet tegenvielen, baart de ontwikkeling rond de Sovjet arbeidsproductiviteit zorg: de toename bleef zelfs achter bij 1977. De economische toestand in Polen maakte een nieuwe prijsverhoging daar noodzakelijk.

Bij de Warschaupakt landstrijdkrachten hebben geen bijzondere activiteiten plaatsgevonden, hetgeen in deze tijd van het jaar normaal valt te noemen. In de Sovjet-Unie verscheen eind september de order, die de opkomst en demobilisatie van de dienstplichtige militairen regelt.

2. Midden-Oosten

De toestand in het Midden-Oosten blijft onveranderd gespannen, hetgeen o.m. wordt veroorzaakt door de verdeelde houding in de "Arabische wereld" t.o.v. de in Camp David genomen besluiten, de onderlinge tegenstellingen tussen de landen in het Midden-Oosten en

Noord-Afrika en mede door de voortdurende strijd in Libanon.

3. Verre-Oosten

De Sovjet-Unie poogt zowel "het Westen" als Japan er van te weerhouden, wapens aan China te leveren.

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A : Politiek1. Warschaupakt

onfidentieel

a. Samenwerking dissidenten

Na een eerste ontmoeting tussen vertegenwoordigers van de Poolse dissidentenbeweging en van de Tsjechoslowaakse Charta '77 groep begin augustus ter gelegenheid van de 10e verjaardag van de Sovjet inval in Tsjechoslowakije (zie MO 6/78), heeft medio september opnieuw een ontmoeting plaatsgevonden. Na afloop werd bekend gemaakt dat gestreefd wordt naar een verdergaande samenwerking, welke reeds tot uitdrukking is gekomen in de publikatie van artikelen van Hongaarse dissidenten in de "ongecontroleerde Poolse pers". Verder zou een conferentie van Oosteuropese dissidentenbewegingen worden voorbereid en blijvende samenwerking van de Oosteuropese en Sovjet dissidenten worden nagestreefd via permanente werkgroepen die snelle informatieuitwisseling en samenwerking moeten verzekeren. In samenhang hiermede zijn enkele van de Poolse dissidenten-leiders, o.w. met name Kuron voor enige tijd aangehouden, en zijn bij hen documenten in beslag genomen waaronder uitnodigingen voor de geplande conferentie. Voor zover valt na te gaan gaat het initiatief voor deze ontwikkeling van de Polen uit, temeer daar hen in vergelijking met hun collega's een relatief grote speelruimte vergund is.

(B-3) (R/GR/W)

Commentaar: Uitgaande van de correctheid van de berichten zou van een zeer opmerkelijke ontwikkeling sprake zijn, welke potentieel voor de regimes in de Sovjet-Unie en de Oosteuropese landen een groter risico inhoudt dan de afzonderlijke dissidente stromingen op zich. Te verwachten valt daarom dat tussen de veiligheidsdiensten van de betrokken landen en republieken (van de Sovjet-Unie) afspraken gemaakt zullen worden voor een gecoördineerde aanpak, waarbij met name van Roemeense zijde verzet tegen coördinatie te verwachten is, zij het dat dit verzet i.v.m. de Pacepa-affaire wellicht meer symbolisch dan reëel zal zijn.

Voor een dergelijke coördinatie zal mogelijk eerst op hoog niveau een ideologische conferentie van de voor ideologie verantwoordelijke partijsecretarissen van de onderhavige landen plaatsvinden.

anstgeheim

b. Bijeenkomst PCC

In aansluiting op een bezoek van Sovjet partijleider-president Brezhnev aan Hongarije zal volgens diverse meldingen medio oktober in Boedapest een topontmoeting van de Oosteuropese leiders plaatsvinden, verenigd in het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt. Dit PCC bestaat als hoogste beleidsvormende orgaan van het Warschaupakt in ieder geval uit de partijleiders en de premiers. Omdat de ministers van buitenlandse zaken van de WP-landen sinds november 1976 officieel een eigen Comité hebben, is het mogelijk dat ze geen vaste plaats meer in het PCC hebben zoals voor die tijd. Uit diverse pers-artikelen binnen het WP kan worden opgemaakt dat zij, evenals de ministers van defensie en andere hoge partij- en staatsfunctionarissen wel voor bijeenkomsten van het PCC kunnen worden uitgenodigd. In een belangrijke politieke toespraak in Baku op 22 september heeft Brezhnev zijdelingse toespeling gemaakt op een komende PCC-zitting.

De voorgaande zitting vond eind 1976 in Boekarest plaats onder vergelijkbare omstandigheden, d.w.z. na afloop van een bezoek van Brezhnev.

Ditmaal zou Sofia echter eerder in aanmerking dienen te komen dan Boedapest. De verwachte gespreksthema's zijn o.m. mogelijke veranderingen in het WP Opperbevel en de WP organisatie (MO 6/78), alsmede blijkens Brezhnev's rede in Baku, de verslechterde internationale situatie en de situatie in het Midden-Oosten waar de SU zich buitengesloten voelt.

Ook de recente Balkan reis van de Chinese partijleider Hua-Kuo-feng is mogelijk onderwerp van gesprek. Met name de Roemeense positie zou bij dit laatste in het geding kunnen komen. Het is in dit verband opvallend dat Ceausescu kortelings de Roemeense opstelling en trouw jegens het WP uit de doeken heeft gedaan. Overigens dient te worden opgemerkt dat ook rond Brezhnev's

bezoek aan Tsjechoslowakije, dit voorjaar, geruchten
de ronde deden dat een topontmoeting van de Oostblok-
leiders zou plaatsvinden, ~~hetgeen~~ niet is geschied.

(C-3)(W)

2. Sovjet-Unie

fidentieel

a. De Sovjet-Noorse betrekkingen

Kort na de afsluiting van MO 6/78 waarin geschillen tussen Noorwegen en de Sovjet-Unie werden besproken, werd bekend dat een Sovjet verkenningsvliegtuig van het type BADGER op 28 augustus op Hopen, nabij Spitsbergen in de Svalbard archipel, was neergestort. Tevens werd gemeld dat de Sovjet-Unie op Spitsbergen met helicopters een (mobiele) radarinstallatie had geplaatst, zonder voorafgaande Noorse toestemming, als vereist krachtens het multilaterale Spitsbergen-verdrag van 1920. Bovendien zou een Sovjet landingsstrip worden aangelegd of uitgebreid. Beide gebeurtenissen houden schendingen van de Noorse soevereiniteit over de Svalbard-archipel in. Rond de berging van de BADGER hebben zich bovendien politieke problemen voorgedaan. E.e.a. heeft geleid tot spanningen tussen Noorwegen en de Sovjet-Unie, terwijl onder de Noorse bevolking in toenemende mate ongerustheid schijnt te ontstaan t.a.v. het Sovjet optreden.

Een en ander lijkt deel uit te maken van een Sovjet "salamitactiek" t.a.v. Spitsbergen, waarbij geleidelijk de inbreuk op de verdragsbepalingen wordt vergroot, met als mogelijk doel de tolerantiegraad van Noorwegen en de NAVO-partners af te tasten. Niet duidelijk is of de recente reeks problemen als geheel in deze tactiek thuis horen, dan wel dat de scheepsincidenten en de plaatsing van de radarinstallatie op dit tijdstip verband houden met de reeks NAVO-oefeningen in o.m. het betrokken gebied, in het kader van "Autumn Forge" d.w.z. een tijdelijk karakter hebben. Een aanduiding voor deze laatste uitleg valt mogelijk te putten uit een Finse uitzending van Radio Moskou van 5 september. Daarin werd Noorwegen o.m. aangeduid als de "bruid" in de NAVO-oefening "Northern Wedding" (waarvan het zwaartepunt bij de (Britse) Shetlandeilanden lag) gezien het voorafgaande bezoek van "huwelijkskandidaat" NAVO-Opperbevelhebber Generaal Haig aan Oslo aan de vooravond van deze oefening. Hiermede wenste de

Sovjet-Unie tot uitdrukking te brengen dat van NAVO-zijde onder aanvoering van generaal Haig gestreefd wordt naar een sterkere betrokkenheid van Noorwegen in de bondgenootschappelijke samenwerking.

(B-2) (GR/W)

3. DDR

confidentieel

a. Militair onderricht voor scholieren

Zoals eerder bericht is met ingang van september in de DDR militair onderricht voor 14- en 15-jarige scholieren begonnen, niettegenstaande kerkelijke critiek hierop. Overigens waren de kerkelijke leiders niet eensgezind, getuige o.m. het feit dat een Erfurt^s kerkeraadslid zich gematigd positief uitsprak, waarbij hij het militair onderricht zag als belangrijke kennisbron voor (potentiële) medewerkers van de Civiele Verdediging. De CV valt overigens in de Oosteuropese staten, inclusief de DDR en de Sovjet-Unie onder het Ministerie van Defensie. In dit kader gaan geruchten dat het militair onderricht onder invloed van de kerkelijke critiek nu meer gericht zou worden op eerste hulp en rampbestrijding, hoewel een officiële brochure anders doet blijken. Toch zijn er aanwijzingen dat met name de jongste groep leerlingen zich primair met CV-aspecten zal bezig houden. Van de zijde van de DDR-leiders wordt het onderricht o.m. verdedigd met het motief dat het dient als middel om de jongeren beter in staat te stellen de oorzaken van de oorlogen, die op het imperialisme gebaseerd heten te zijn, te onderkennen in het kader van het ideologisch vredesonderwijs. Mede daarom wordt het onderricht door ouders verbonden met het feit dat de jeugd vooral in ideologisch opzicht hoe langer hoe meer "ontspoord" raakt. Overigens schijnt de bevolking niet in te stemmen met het militair onderricht, hoewel er geen aanwijzingen zijn dat openlijk is geprotesteerd.

De officiële motivering verliest aan geloofwaardigheid door de officiële brochure over het "Wehrkunde Unterricht" die begin september verscheen en door een artikel in het Oostduitse militaire tijdschrift "Militärwesen", waarin onlangs werd opgeroepen meer jongeren te winnen voor een militaire loopbaan, o.m. door hen grondig en langdurig erop voor te bereiden. De beslissing om beroepsmilitair te worden zou al op 14 à 15 jarige leeftijd genomen moeten worden. Dan zou de betrokkenen

meerdere jaren in "FDJ Bewerberkollektiven für militärische Berufe", waarvan er in de DDR al 680 zouden zijn, doelgericht "behandeld" worden om hun beroepsmotivatie te versterken. Een en ander duidt op een voortgaande mobilisatie en militarisering van de DDR samenleving, die ook blijkt uit een artikel van Kolgen Scheibe, leider van de afdeling Veiligheidsvraagstukken van het Centraal Comité van de SED (Oost-Duitse Communistische Partij), waarin de "Kampfgruppen der Arbeiterklasse", de Oostduitse bedrijfsmilitia, wegens "het hoge niveau van hun strijdvermogen en gevechtsbereidheid" werden geprezen. Deze Kampfgruppen, die onder meer gepantserde gevechtsvoertuigen tot hun beschikking hebben, zijn met ca 450.000 man het getalsmatig sterkste contingent van de gewapende macht van de DDR. Zij worden echter in tegenstelling tot het NVA noch tot de reguliere strijdkrachten van de DDR, noch die van het Warschaupakt gerekend, en vallen daarmee ondanks hun paraatheid buiten de MBFR besprekingen. Scheibe's uitspraak hield verband met het 25-jarig bestaan van de Kampfgruppen, waaraan in de DDR in september vrij veel aandacht werd besteed, hoewel e.e.a. werd overheerst door de aandacht voor de gezamenlijke Sovjet-Duitse ruimtevlucht. De oprichting van de Kampfgruppen, zij het onder een andere naam, vond indertijd drie maanden na de volksopstand van juni 1953 plaats. Dit duidt erop dat de Kampfgruppen primair een interne taak hebben, hetgeen ook blijkt uit het feit dat zij nominaal ondergeschikt zijn aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Feitelijk worden zij evenwel direct door het Centraal Comité, d.w.z. het Politbureau en Partijsecretariaat, geleid en beheerst.

In deze context winnen kerkelijke waarschuwingen voor fascistische tendensen in de DDR-samenleving niettegenstaande officiële critiek op neo-fascistische ontwikkelingen in de Duitse Bondsrepubliek, aan betekenis.

(C-2) (R/GR/W)

4. Roemenië-Joegoslaviëa. Reacties op de Balkan-reis van Hua Kuo-feng

Gedurende de tweede helft van augustus bezocht de Chinese partij-leider/president Hua Kuo-feng achtereenvolgens Roemenië (16-21/08), Joegoslavië (21-29/08) en Iran (29-31/08). Voor het vertrek werd een bezoek gebracht aan de strategisch belangrijke, aan de Sovjet-Unie grenzende, Chinese provincie Sinkiang. Tot de delegatieleden behoorden naast Hua onder meer de minister van buitenlandse zaken Huang Hua en twee Politbureauleden. Na een bezoek van Hua Kuo-feng aan Noord-Korea in mei j.l. was dit diens tweede buitenlandse reis sinds zijn ambtsaanvaarding, terwijl zijn voorganger Mao laatstelijk in 1957 een buitenlandse reis had gemaakt, naar Moskou. E.e.a. maakt deel uit van een omvangrijk diplomatiek offensief van de Chinese leiders, in welk kader onder meer de Chinese premier Teng Hsiao-ping en minister van buitenlandse zaken Huang Hua, als mede militaire delegaties, dit jaar al een aantal bezoeken aan landen in Azië, Afrika, Europa en Latijns Amerika hebben gebracht. Gezien de hartelijke ontvangst van Hua in zowel Roemenië als Joegoslavië en de verhulde Chinese aanvallen op de Sovjet-Unie via veroordelingen van het hegemonisme (waarover Hua zich in Joegoslavië onomwondener uitspark dan in Roemenië) is de toenomen Sovjet kritiek op China en de veroordeling van de Joegoslavische en Roemeense houding rond dit bezoek niet verrassend. De tussen China enerzijds en Joegoslavië en Roemenië anderzijds gesloten akkoorden duiden overigens op een grondige voorbereiding van de bezoeken, hetgeen voor de Sovjet-Unie een des te grotere bron van zorg en ergernis kan zijn, omdat het verdergaande gevolgen zou kunnen hebben. De Sovjet kritiek op Hua's reis spitste zich echter toe op de volgende thema's:

- m.b.t. China
- hegemonistisch grootmachtsstreven;
 - compensatiedrang voor verlies Albanië en streven naar nieuw bruggehoofd/steunpunt op Balkan;

- verhoging spanning, subversief beleid o.m. door van Balkan kruisvat te maken, er tweespalt aan te moedigen en er ~~de~~ huidige situatie te verstoren;
- ondermijning eenheid van het socialistische kamp;
- aanmoediging van onbeperkte wapenwedloop en militarisering;
- aanmoediging en helpen van anti-communisten (in het Westen).

m.b.t. Roemenië

- kortzichtigheid m.b.t. Chinese oogmerken;
- ontkenning van Chinees streven naar nieuwe Balkan - Alliantie;
- oppervlakkigheid van berichtgeving rond bezoek; gebrek aan openheid.

m.b.t. Joegoslavië

- gelegenheid geven aan anti-Sovjet optreden;
- het te weinig afstand nemen door de Joegoslavische pers en zelfs publikatie van tegen Sovjet pers gerichte kritiek;
- te beperkte berichtgeving over bepaalde thema's van wereldpolitiek en met name over verwachte Chinese wapenaankoop in Joegoslavië;
- aanknopen betrekkingen met China is vergissing.

Van de zijde der NSWP-landen werd de Sovjet kritiek in grote lijnen en met variaties qua intensiteit overgenomen, zij het dat de Hongaarse en Poolse kritiek enigszins vertraagd en relatief terughoudend was.

Van Bulgaarse zijde werd met name ingegaan op Hua's bezoek aan de Joegoslavische republiek Macedonië in het kader van de dit jaar in de media zeer heftig gevoerde polemiek tussen Bulgarije en Joegoslavië over de Macedonische minderheid in Bulgarije, waarvan het bestaan overigens door Bulgarije ontkend wordt.

In dit verband is het van belang dat de Bulgaarse leider Zhivkov en Sovjet leider Brezhnev tijdens hun jaarlijkse ontmoetingen op de Krim medio augustus, de "situatie op het Balkan schiereiland diepgaand

analyseerden", omdat daar "de intriges van de imperialistische krachten en het hegemoniestreven van de Chinese leiders dit belangrijke gebied van de aarde tot object van vredesvijandige intriges dreigen te maken". Overigens werd ook Albanië geraakt door het Chinese bezoek, hetgeen in samenhang met de recente Sino-Albanese breuk aanleiding vormde voor felle kritiek op Hua's reis en de daarbij betrokken landen, waarbij China onder meer van "oorlogshitserij" werd beschuldigd. Deze en andere kritiek werd door de Sovjet pers overgenomen of geciteerd, onder weglating van de omvangrijke tegen de SU en Warschaupakt gerichte delen.

Uit een en ander blijkt, gezien de veelvuldige reacties, ernstige bezorgdheid van de zijde van de Sovjet-Unie, waarbij waarschijnlijk een belangrijke rol speelt dat Hua feitelijk het "achttertuintje" van de Sovjet-Unie bezocht, dan wel "de weke onderbuik van het Sovjet imperium". Hierbij valt aan te nemen dat wellicht niet het Chinese bezoek zelf, doch de mogelijke afstraling ervan op de wereldpolitiek de Sovjet-Unie de grootste zorgen baart. Dit blijkt onder meer uit het feit dat de Sovjet minister voor buitenlandse zaken Gromyko tijdens een diner zijn Indiase collega Vajpayee waarschuwde voor het hegemonistische grootmachtstreven van de leiders in Peking, terwijl China bovendien in de pers werd "beschuldigd" van toenaderingspogingen tot Malta in reactie op de breuk met Tirana.

In de Sovjet kritiek werd overigens het onafhankelijker Joegoslavië feller bekritiseerd dan Warschaupakt-partner Roemenië, hetgeen waarschijnlijk mede is beïnvloed door de grotere druk die de Sovjet-Unie op dit laatste land via andere kanalen kan uitoefenen.

Bij dit laatste speelt echter ook een rol dat de Roemeense leider Ceausescu zich in vergelijking met zijn Joegoslavische collega Tito t.o.v. Hua Kuo-feng wat afstandelijker heeft opgesteld en bovendien op 23 augustus tijdens de Roemeense nationale bevrijdingsdag voor de Sovjet-Unie positieve uitlatingen deed t.a.v. de rol van de Sovjet strijdkrachten.

Verder zou Ceausescu tijdens zijn bezoek aan Brezhnev op de Krim op 7 augustus hem al over de te voeren besprekingen op de hoogte hebben gebracht. Partijleider-president Tito, daarentegen, zou een voor september of oktober voorgenomen bezoek hebben afgezegd, wegens de negatieve Sovjet reacties op Hua's bezoek, terwijl omgekeerd een bezoek van premier Solomentsev van de Russische Socialistische Federatieve Sovjet Republiek, tevens kandidaat-lid van het CPSU-Politbureau, zou zijn uitgesteld. Wel had Tito, naar eigen zeggen, de Sovjet partijleider Brezhnev al 5 jaar geleden in Kiev verteld te streven naar verbetering van de betrekkingen met China, in welk verband hij ook wees op zijn bezoek aan Brezhnev vorig jaar op reis naar Peking, zodat de recente gebeurtenissen voor de Sovjet-Unie geen verrassing behoeften te vormen.

Van de zijde van Roemenië werd Hua's bezoek indirect verdedigd door te verklaren dat Roemenië "op geen enkele wijze bereid is haar betrekkingen met enkele socialistische landen tegenover die met andere zodanige landen te zetten" en dat het wenst "goede betrekkingen met alle socialistische staten uit te breiden en de misverstanden die tussen enige van deze landen bestaan te overwinnen". Met andere woorden: Roemenië kaatst de bal terug door tot uitdrukking te brengen dat de Sovjet-Unie zelf in weerwil van de eigen woorden het ontbreken van eenheid bevordert i.t.t. China/Roemenië.

Verder leverde Roemenië kritiek op de pers in "bepaalde socialistische landen", terwijl Ceausescu in september tot uitdrukking bracht dat het "onzinnig zou zijn Roemenië voortaan te beschouwen als marionet van China op de Balkan zoals sommigen insinueren".

Van Joegoslavische zijde werd gereageerd met o.m. de verklaring dat China en Joegoslavië beiden streven naar verbetering van internationale betrekkingen en naar een verdergaande normalisering van de onderlinge relaties na een turbulent verleden, als positieve factor in een door tegenstellingen gekenmerkte wereld. Daarbij werd benadrukt dat de dialoog niet tegen de belangen van enig ander (derde) land is gericht, zoals in "nerveuze beschuldigingen en principeloze kritiek wordt beweerd". Uit die kritiek zou blijken dat "de Balkan als invloedzone van een ander land" (n.l. de Sovjet-Unie) gezien wordt, waarbij "de ontwikkeling van samenwerking van de Balkanlanden met andere landen in de wereld als een soort "vergrijp" gezien wordt". Voorts verdedigde de Joegoslavische leider Tito zijn Chinese collega Hua door te verklaren dat deze zich niet tegen de Sovjet-Unie doch slechts tegen het "hegemonisme" had gekeerd, hiermede implicerend dat als de Sovjet-Unie deze term als tegen haar gericht beschouwt, de Sovjet Unie zichzelf beschuldigt. De secretaris van het Joegoslavische partijpresidium, Dolanc, tenslotte, verklaarde dat Joegoslavië de regels "de vrienden van mijn vrienden zijn mijn vrienden" en "de vijanden van mijn vrienden zijn mijn vijanden" i.t.t. China niet erkent, en dat de Joegoslavische buitenlandse politiek altijd geleid wordt "door nationale belangen en door de beginselen op basis waarvan het mogelijk is een betere wereld te bouwen". Daarbij wordt volgens Dolanc t.o.v. alle landen een opstelling gekozen die gericht is op het overbruggen van tegenstellingen en dit geldt met name voor de betrekkingen met de VS, Sovjet-Unie én China (in die volgorde).

Ook van Chinese zijde is gereageerd op de Sovjet verwijten, waarbij, onder meer naar aanleiding van Sovjet kritiek op uitspraken van Hua in Iran, de Sovjet-Unie er van werd beschuldigd zichzelf het recht toe te eigenen zich in de aangelegenheden van andere landen te mengen. In deze context sprak China zich onomwonden en uitdrukkelijk uit voor het zelfbeschikkingsrecht van landen, waarbij dit recht met name ook voor Roemenië en Joegoslavië onderstreept werd.

Dit houdt in dat volgens China de Sovjet kritiek op Hua's Balkan-reis in de ware zin des woords inmenging in Balkan-aan-gelegenheden is, veeleer dan Hua's reis zelf. Voorts onderstreepte China eind september in de Verenigde Naties nogmaals dat de Sovjet-Unie in haar ogen een grote, c.q. de grootste, bedreiging van de wereldvrede en internationale veiligheid vormt, onder meer wegens "ongebreidelde agressieve daden", met name in Afrika, het Midden Oosten en het gebied van de Golfstaten waar "posities en strategisch belangrijke punten zijn ingenomen en waar geprobeerd wordt transport-routes te beheersen, als belangrijk onderdeel van zijn strategie om (Europa en) de wereld te overheersen". (B-2)(G/R/W)

Commentaar: Bij de bezoeken van Hua Kuo-feng valt op dat deze landen betreffen die weliswaar gerekend worden tot de socialis-tische gemeenschap doch zich duidelijk afstandelijk jegens de Sovjet-Unie opstellen, dan wel in het grensgebied van de Sovjet invloedssfeer liggen. Dit werd benadrukt door een artikel in een Chinees dagblad op 23 augustus waarin het voor de Sovjet-Unie strategische belang van de Balkan werd beschreven. Het tegen de Sovjet-Unie gerichte karakter van de reizen wordt bovendien onderstreept door het bezoek aan Sinkiang, gezien het feit dat daar de Chinese kernwapens ontwikkeld worden en gestationeerd zijn, en gezien het Sino-Sovjet grensgeschil dat zich nog in mei nadrukkelijk heeft gemanifesteerd. Het bezoek aan Sinkiang zou daarom in zekere zin als tegenhanger van het bezoek van partijleider-president Brezhnev aan Siberië in april j.l., gezien kunnen worden, zij het dat er wat betreft Sinkiang in de pers vrijwel geen aandacht aan werd geschonken.

Hua's reis kan bovendien worden uitgelegd als teken van steun aan de onafhankelijke politieke koers vis-à-vis de Sovjet-Unie van met name Joegoslavië en in iets mindere mate van Roemenië, dat wat betreft de binnenlandse politiek in wezen op de "Sovjet lijn zit". Die steun wordt onderstreept door openlijke uitlatingen van Hua en diens bezoek aan Macedonië waardoor de Joegoslavische geschillen met Bulgarije en Albanië in het geding kwamen. Bij het eerste wordt bovendien de Sovjet steun aan het Bulgaarse standpunt inzake Macedonië in het geding gebracht, terwijl het bezoek vanuit Albanees standpunt bezien na de recente Sino-Albanese breuk als steek onder water gezien kan worden, hoewel Hua in Belgrado verklaard schijnt te hebben het dispuut met Albanië niet te willen toespitsen.

Voor wat betreft China onderstreept de reis naar de Balkan en Iran de vergrote rol op het wereldtoneel en het toegenomen zelfvertrouwen in internationale zaken, omdat zowel de Balkan als het Midden Oosten/Golfgebied belangrijke actuele kwesties vormen, dit laatste mede in de context van het Sovjet optreden in de Hoorn van Afrika en de Sovjet opstelling t.a.v. Zuid-Jemen, Afghanistan en de Indische Oceaan regio.

Voor Joegoslavië en Roemenië kan Hua's bezoek, mede gelet op de Sovjet reacties, grote problemen met zich meebrengen. Het feit dat beide landen een bezoek van Hua hebben aangedurfd, waarbij zelfs ruimte werd geboden voor als "anti-Sovjet" te duiden uitspraken, kan worden uitgelegd als teken dat zij de mogelijkheden voor de Sovjet-Unie om op te treden thans geringer achten dan voorheen. Bij Joegoslavië kan bovendien een rol hebben gespeeld dat het niet gelukkig is met het door de Sovjet-Unie gesteunde Cubaanse streven de beweging der niet-gebonden landen dichter tot

het Sovjet-blok te brengen en de Sovjet Derde-Wereld-politiek te doen volgen, waar Joegoslavië een reële niet-gebonden koers wenst te volgen. In een rede leek Tito de Chinezen met nadruk te willen verzekeren dat Joegoslavië hier nadrukkelijk mee zal doorgaan.

Dit voornemen zou voorts nog worden versterkt door de Sovjet steun aan Bulgarije inzake Macedonië.

Een en ander lijkt verder bevestiging te vinden in de voortdurende aandacht die Joegoslavië met name ook in de context van commentaren over Hua's bezoek aan de plaats en rol van de niet-gebonden beweging besteedt. De Joegoslavische visie wordt, in mindere mate, gedeeld door het aan het Warschaupakt gebonden Roemenië.

Bij dit alles blijven beide landen echter economisch sterk afhankelijk van de Sovjet-Unie, en zijn daarom kwetsbaar, zij het in mindere mate dan de meeste NSWP-landen. Met het oog hierop kan Hua's bezoek primair bedoeld zijn geweest om de relatief onafhankelijke ideologische opstelling van de twee landen ten opzichte van de Sovjet-Unie te consolideren, temeer daar de Sovjet-Unie ernaar streeft de Oosteuropese landen in ideologisch opzicht weer sterker aan zich te binden.

Hoe men het ook wendt of keert, de positie en invloed van de Sovjet-Unie is bij alle interpretaties in het geding, doch onduidelijk is welke maatregelen men hiertegen verder zal nemen. Op dit moment is de aandacht verschoven naar het Midden-Oosten in de nasleep van Camp David, doch te verwachten valt dat tenminste diplomatieke druk op Joegoslavië en Roemenië zal worden uitgeoefend.

5. Joegoslavië

a. Ontwikkelingen in de beweging der niet-gebonden landen

De afgelopen zomer is de beweging der niet-gebonden landen bij een drietal conferenties/congressen vrij opvallend in het nieuws gekomen. Dit waren, resp. het Xle Congres van de Joegoslavische Communisten Bond in Belgrado eind juni (zie MO 6/78), de 15e topconferentie van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid in Khartoem medio juli, en vooral de Ministersconferentie van de Beweging der Niet-gebonden Landen in Belgrado eind juli (ter voorbereiding van een topconferentie die van 03-07/09/79 in Havanna zal plaatsvinden). Bij alle drie gelegenheden speelden conflicten tussen niet-gebonden landen en het Cubaanse optreden in Afrika een belangrijke rol. Geschilpunt bij dit laatste was of Cuba door haar rol bij de uitvoering van het Sovjet beleid nog wel als niet-gebonden, blokvrij land is te beschouwen. Belangrijk was bij al deze gelegenheden de eenheid en onafhankelijkheid van de niet-gebonden landen.

De OAU-top kenmerkte zich door een halfslachtige en besluiteloze houding. De belangrijkste geschillen tussen niet-gebonden landen (Ethiopië-Somalië, Algerije/Polisario-Mauritanië/Marokko) werden besproken doch feitelijk door verwijzing naar commissies in de ijskast geplaatst. In het kader van kritiek op buitenlandse, buitenafrikaanse, inmenging werd vooral Frankrijk feller aangevallen dan Cuba of de Sovjet-Unie, hoewel het Cubaanse optreden in Afrika enigszins verrassend door Nigeria kritisch onder de loep werd genomen. Uiteindelijk werd vastgesteld dat de verdediging van Afrika de uitsluitende verantwoordelijkheid van Afrikanen is, doch dat ieder soeverein land het recht heeft ieder ander land om hulp te verzoeken als zijn veiligheid bedreigd wordt. Hiermede werd betrokkenheid van niet-Afrikaanse mogendheden feitelijk gesanctioneerd, terwijl een mede door China van buitenaf geïnspireerde, Somalische oproep Cuba uit te sluiten van de beweging der niet-gebonden landen noch in Khartoem, noch in Belgrado, werd ondersteund, tot openlijke tevredenheid van de Sovjet-Unie.

Wel werd in de OAU-top vastgesteld dat Afrika moet vasthouden aan de niet-gebonden politiek, en was duidelijk sensitiviteit en verdeeldheid t.a.v. het Sovjet-Cubaanse optreden te constateren. Van Sovjet zijde werd de OAU-top positief beoordeeld, met name omdat naar eigen zeggen geen enkele spreker, "zelfs niet in de rechtervleugel van dit forum, een open verdediging van imperialistische inmenging in Afrikaanse zaken riskeerde", waarbij "zelfs die leiders die gewoonlijk pro-Westerse en pro-imperialistische standpunten innemen gedwongen werden te zwijgen". M.a.w., het anti-imperialisme overheerste in Sovjet-ogen. Ten aanzien van de Ministersconferentie van de niet-gebonden landen viel op dat het Sovjet persbureau TASS in een voorbeschouwing een aantal conflictgebieden noemde, echter niet die waar Cubanen of door de Sovjet-Unie gesteunde landen bij betrokken zijn of waar niet-gebonden landen tegenover elkaar staan, met uitzondering van de opmerking dat "enige landen reserveringen hadden geuit over de opname van de West-Sahara kwestie op de agenda". In de dagen vóór de eigenlijke conferentie die op 25 juli begon, werd door vele deelnemers gewezen op de noodzaak de rijen te sluiten als noodzakelijke voorwaarde om de positie en invloed van de beweging in werelddangelegenheden te behouden, en zo mogelijk te versterken. Daarbij werd gesteld dat de beweging het enige alternatief is voor die landen die op constructieve en vredelievende wijze op voet van gelijkwaardigheid betrekkingen met alle landen willen onderhouden en zich niet achter één van de blokken willen opstellen, d.w.z. alternatief voor het dominantiestreven van de grote mogendheden willen bieden. Bij dit alles zou de belangrijkste taak van de Conferentie zijn het nemen van maatregelen voor de vertaling van het actieprogramma van economische samenwerking waartoe in 1976 in Colombo werd besloten, en waarbij als belangrijk element "democratische verhoudingen" gelden, d.w.z. het niet om één centrum groeperen, bestrijden van belangenferen en polarisatie in machtsblokken. Als belangrijke uitspraak van Colombo zou bovendien de afwijzing van elke rechtvaardiging van buitenlandse inmenging onder welk voorwendsel

dan ook onderwerp van bespreking vormen.

Met dit alles werd al een aanduiding gegeven van het belangrijkste geschilpunt van de conferentie, dat uiteindelijk de afsluiting met een slotdocument één dag zou vertragen tot 30 juli, namelijk de eenheid en de positie van de NGB versus de machtsblokken. Exponenten hiervan waren enerzijds Joegoslavië dat in grote lijnen werkelijke niet-gebondenheid voorstaat, dat wil zeggen wil laveren tussen de beide grootmachten afhankelijk van de aan de orde zijnde problemen, anderzijds Cuba dat door de opstelling van de NGB tegen imperialisme en kolonialisme de beweging ziet als natuurlijk bondgenoot van de Sovjet-Unie. M.a.w.

Cuba wenst de beweging te zien als verlengstuk en hulpmiddel van de Sovjet buitenlandse politiek. Opvallend hierbij was dat Vietnam, dat het Cubaanse standpunt in essentie deelt, en Cuba de grootste delegaties (28 man) naar Belgrado afvaardigden, en dat de Cubaanse minister van buitenlandse zaken in zijn rede fel uitviel tegen de VS en China. Anderzijds verweet Kambodja Cuba een marionet en handlanger van Moskou in Afrika te zijn, (terwijl het zich ook tegen Vietnam keerde), en verklaarden Kambodja, Somalië, Egypte, Zaire en Marokko zich tegen de in 1979 te houden top van de NGB in Havanna en kondigden zij aan deze niet bij te wonen. In meer bedekte woorden keerde Joegoslavië zich tegen "het hegemoniestreven en de dominantieaanspraken van de Sovjet-Unie".

Niettegenstaande de tegenstellingen vond de openingsrede van de Joegoslavische president Tito, waarin op de Afrikaanse problemen werd gewezen en waarin de eenheid centraal stond, veel gehoor, zij het dat het conferentieverloop Tito's visie over de NGB als geheel niet weerspiegelde en soms van min of meer chaotische toestanden sprake was. Dit werd door waarnemers mede toegeschreven aan de gebrekkige leiding van de Joegoslavische minister van buitenlandse zaken Vrhovec. Diens voorganger Minic was achter de schermen, (evenals de Cubaanse vice-president Rodriguez) uitermate actief met lobbyen. De aanwezigheid van Rodriguez werd vóór het begin van de conferentie als een aanwijzing beschouwd dat Cuba zich zorgen maakte over

de te verwachten kritiek.

In het slotdocument van de conferentie werd de continuïteit van de beweging sedert de "oprichting" in 1961 onderstreept, waarbij met name het handhaven van de eenheid en het overeind houden van de "onverstoorbare trouw aan de beginselen en politiek" van de beweging werden benadrukt, alsmede het instandhouden van zijn kenmerkende identiteit en zijn authentiek karakter. Daarbij werd de actieve strijd van de beweging tegen imperialisme, expansionisme, kolonialisme, neokolonialisme, rascisme inbegrepen apartheid en zionisme, uitbuiting en gewelddadige politiek en tegen alle vormen van vreemde overheersing en hegemonie herhaald, in welk kader steun aan bevrijdingsbewegingen, de strijd voor een nieuwe economische wereldorde en voor ontwapening in het bijzonder werden genoemd. Bovendien werd gesteld dat de politiek van de blokken en militaire allianties beslist wordt afgewezen, net als iedere politiek die erop gericht is de wereld in machts- of invloedssferen te verdelen. Daarnaast werd stelling genomen tegen externe pogingen de beweging te verzwakken en werd de solidariteit en eenheid van optreden in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld, waarbij met name bezorgdheid werd betoond over conflicten tussen niet-gebonden landen onderling. Het bestaan van buitenlandse militaire steunpunten en bondgenootschappen met niet-Afrikaanse landen werd betreurd, en de „blokvrijen" wezen in hun slotverklaring op de noodzaak op te treden tegen pogingen blokbelangen in Afrika te verbreiden en het continent te veranderen in een tournooiveld voor daadwerkelijke strijd of koude oorlog. Ook werd de opheffing van buitenlandse militaire steunpunten in het Indische Oceaan gebied geëist, om dat gebied tot "vredeszone" te maken.

De Sovjet pers besteedde in haar reacties slechts geringe aandacht aan de als belangrijk te duiden rede van Tito, en verzweg feitelijk de Joegoslavische opstelling t.a.v. de NGB, de belangrijkste uitlatingen en Tito's naam bij het noemen van de grondleggers der beweging in een verwijzing naar de nalatenschap van de (overleden) grondleggers (Nasser, Nehru en Bandarainaike). De Conferentie daarentegen had Tito uitdrukkelijk geëerd als enige overlevende van het eerste uur in de NGB. In de Sovjet reacties werd, met name bij monde van commentator Simonov, de nadruk gelegd op samenwerking van de socialistische en niet-gebonden landen, waarbij vooral tevredenheid werd betoond met het feit dat pogingen de topconferentie in Havanna volgend jaar te torpederen gedwarsboemd waren.

De tegen het hegemonisme gerichte clause van het slotdocument kon, volgens de Cubaanse vice-president Rodríguez krachtens een verklaring in Belgrado, onmogelijk op de Sovjet-Unie slaan, terwijl Sovjet commentator Simonov meende dat hiermede op de VS en met name "het 16e NAVO-lid" China werd gedoeld, dit in weerwil van het feit dat de Sovjet-Unie deze term in het recente Sino-Japanse verdrag als tegen zichzelf gericht achtte.

Voor China kon het opnemen van de anti-hegemonistische clause tot tevredenheid stemmen, hetgeen ook tot uitdrukking komt in positieve uitlatingen over de NGB sinds de conferentie en met name tijdens Hua's Balkan-reis. Overigens viel op dat de Sovjet en Oosteuropese pers (m.u.v. de Roemeense pers) met name veel aandacht besteedde aan die redes die de Sovjet-Cubaanse visie op de NGB delen, terwijl de zich uitdrukkelijk tegen Cuba en Vietname kerende landen indirect als 5e colonne van het imperialisme werden aangeduid. In de Moskouse visie wees de Conferentie de door Joegoslavië geïnspireerde theorie over "gelijke afstanden" tot de machtsblokken af. (C-2)(R/W)

Commentaar : Niettegenstaande het verzoeningsgezinde karakter van het slotdocument van de Niet-gebonden Ministersconferentie valt te constateren dat dit tevens duidelijke verwijzingen naar de tweespalt bevat, waarbij géén één-duidige interpretatie mogelijk is. De Conferentie als geheel moet voor het gastland Joegoslavië en President Tito als voorganger en grondlegger van de beweging in het bijzonder als teleurstellend gezien worden, niettegenstaande het feit dat het slotdocument aan de Joegoslavische visie in belangrijke mate recht doet en Joegoslavië nadien vele malen naast bezorgdheid met name tevredenheid heeft getoond. Dit teleurstellende verloop werd naarmate de conferentie verstreek men en men zichtbaar als gevolg van de discussies over conflicten tussen NGB-landen, en door de Cubaanse tactiek om eerst zo veel mogelijk de kritiek op Cuba binnen de perken te houden (daarbij gesteund door met name Algerije), om vervolgens met de eigen opvattingen inzake niet-gebondenheid in het offensief te gaan. Ook beleeft dit uit het feit dat de Cubaanse vice-president Rodriguez nog in Belgrado na afloop van de conferentie het Cubaanse, Sovjet-gerichte, standpunt heeft herhaald, terwijl Castro tijdens de conferentie op 26 juli in een rede in Santiago-de-Cuba het Cubaanse standpunt onomwonden vastlegde en waarbij Tito niet onder de grondleggers van de beweging werd genoemd.*)

*) Noot : In zijn rede verklaarde Castro voorts dat "zonder internationalisme onze revolutie niet kon overleven" en dat "om die reden onze militaire samenwerking met Angola en Ethiopië en de steun die wij andere landen in Afrika en de wereld bieden geennieuwigheid is". Verder: "Cubaanse soldaten zijn ook in Algerije en Syrië geweest".

Ook Ethiopië keerde zich bij monde van Mengistu tijdens de Afro-Aziatische solidariteitsconferentie in Addis Abeba midden september in aanwezigheid van Sovjet "vice-president" Kuznetsov en de Cubaanse president Castro fel tegen de VS en met name China, daarmee de Ethiopische steun aan de Sovjet-Cubaanse visie van niet-gebondenheid tot uitdrukking brengend evenals in Belgrado.

Met dit alles, en mede gezien de Sovjet opstelling, is de effectiviteit van de relatief ongeorganiseerde blokvrije beweging waarschijnlijk verminderd, en tezamen met de Sovjet kritiek op Hua's Balkan-reis vormt e.e.a. een verklaring voor de momenteel zeer geprikkelde verhouding tussen de Sovjet Unie en Joegoslavië. Hernieuwde Joegoslavische pogingen de grootmachten buiten spel te zetten via een bemiddelende functie van de niet-gebonden beweging in internationale conflicten zijn door de conferentie-ontwikkelingen gedwarsboemd. Het gevaar is niet denkbeeldig dat onder invloed van een zich kennelijk tamelijk sterk staand vindend Cuba dat overtuigd is van de steun van een behoorlijk aantal radicale landen in de Derde Wereld, door een op overheersing gerichte koers de beweging der niet-gebonden landen uiteen zal vallen, of dat althans de beweging in twee groepen uiteen zal vallen tussen wat in Cubaanse ogen "conservatieve en/of reactionaire staten met een neutralistische signatuur" zijn en "progressieve, nationaal-democratische staten op weg naar het socialisme". Indien succesvol, zou dit streven in zekere zin een opnieuw aanknopen betekenen bij een eerdere, toen ook ideologisch verwoorde fase van de Sovjet betrekkingen met de wereld in het midden van de jaren-zestig.

Ook zou mede in ideologisch opzicht, een van de grondslagen van de onafhankelijke positie van Joegoslavië vis-à-vis de Sovjet-Unie hierdoor verzwakt kunnen worden. Dit gevaar zal vergroot worden als Cuba ná de topconferentie van 1979 tot 1982 voorzitter van het coördinatiebureau van de NGB zal zijn en Joegoslavië mogelijk geen zitting in dit bureau zal hebben. Niet uitgesloten is dat het in september bekend worden van Joegoslavische wapenaankopen in de VS, alsmede de in omvang toenemende economische en militaire contacten tussen Joegoslavië en China, hiermede verband houden, hoewel beide langere termijn ontwikkelingen weerspiegelen. E.a.a. zou als waarschuwing aan de Sovjet-Unie en Cuba bedoeld kunnen zijn.

Hoofdstuk B: Economie1. Sovjet-Uniea. Economische resultaten in de eerste zes maanden van 1978

De onlangs gepubliceerde Sovjet statistieken met betrekking tot de economische ontwikkeling in de eerste helft van 1978 geven aan, dat in de eerste zes maanden van dit jaar de totale industriële produktie met 5,2% is toegenomen. Hoewel daarmee het in het 1978-jaarplan opgenomen streefcijfer van 4,5% wordt overtroffen, ligt de volgens de Sovjet gegevens gerealiseerde groei onder de in 1977 verwezenlijkte toename van de industriële produktie (5,7%).

De produktiecijfers voor de verschillende industriële sectoren rechtvaardigen evenzeer de conclusie, dat aan de vertraging in de produktiegroei nog geen einde is gekomen. Zo is de ontwikkeling in de energie-sector in de eerste zes maanden enigszins achtergebleven bij de verwachtingen. De olieproduktie bedroeg in deze periode 279 miljoen ton (incl. gascondensaten), waarmee ten opzichte van de vergelijkbare periode in 1977 slechts een groei van iets meer dan 4% werd gerealiseerd. In 1977 had de toename (ten opzichte van de eerste helft van 1976) nog ruim 5% bedragen. Het streefcijfer voor de olieproduktie in het jaar 1978 in zijn geheel bedraagt 575 miljoen ton. De realisering daarvan is nu op zijn minst twijfelachtiger geworden. Een positiever beeld geeft de aardgasproduktie, die in de eerste helft van dit jaar een groei van 7,8% wist te realiseren tot 183 miljard m³. Wanneer dit stijgingspercentage ook in de periode juli-december 1978 kan worden gehandhaafd, is het niet uitgesloten dat het plandoel, een aardgasproduktie van 370 miljard m³, zelfs iets zal kunnen worden overtroffen. Opvallend is, dat de kolenproduktie met 362 miljoen ton in vergelijking met dezelfde periode in 1977 gelijk is gebleven. Het voor 1978 opgenomen produktie-streefcijfer van 746 miljoen ton zal dan ook naar alle waarschijnlijkheid niet worden gehaald. Daarvoor is over heel 1978 een produktiestijging van ruim 3% vereist. De electriciteitsproduktie steeg met 5%. Er is echter enige

onzekerheid of dit stijgingspercentage gehandhaafd zal kunnen worden in de tweede helft van 1978.

Met betrekking tot de staalproductie kan worden opgemerkt, dat met de toename in de eerste zes maanden van dit jaar van 3,4% zowel de produktie-stagnatie van vorig jaar werd opgeheven als de basis werd gelegd voor de realisering van het jaarproduktiedoel van 152,6 miljoen ton (+3,8% over 1977).

De produktie van cement, hout, textiel en turbines kon slechts in zeer beperkte mate of zelfs in het geheel niet worden vergroot. Ook de kunstmestproduktie lijkt bij de planverwachtingen achter te blijven.

In de consumptiegoederensector in zijn totaliteit valt een voortdurende, langzame produktietoename te signaleren. De vleesproduktie nam met 8% toe.

Hoewel door de Sovjet leiding steeds is benadrukt, dat vooral een (sterke) stijging van de arbeidsproduktiviteit aan de economische groei zou moeten bijdragen, is deze in de eerste helft van 1978 in vergelijking met het gehele vorige jaar zelfs gedaald. De toename van de arbeidsproduktiviteit bedroeg n.l. slechts 3,8% tegenover vorig jaar nog 4,1%. Hoewel ook in de tweede helft van 1978 een groei van de industriële produktie van rond 5% te verwachten is, geeft met name de ontwikkeling van de arbeidsproduktiviteit weinig aanleiding tot een sterke positieve beoordeling van de huidige economische ontwikkeling in de Sovjet-Unie.

(B-2) (W,R)

2. Polen

confidentieel

a. Prijsbeleid

Begin september heeft de Poolse regering opnieuw een prijsverhoging doorgevoerd. Ditmaal betrof het de prijs van aardappelmeel. De verhoging bedoeg 58%. In maart was reeds de benzine- en olieprijs met gemiddeld 20% verhoogd. Daarna werd de prijs van alcoholhoudende dranken (met 25%) en van het vlees dat in de "commerciële" winkels verkocht werd, (met 20%) opgevoerd.

(B-2) (W,R)

Commentaar: Hoewel aardappelmeel geen belangrijke plaats inneemt in het levensmiddelenpakket van de Poolse bevolking, vormt de nieuwe prijsverhoging een aanwijzing, dat de Poolse regering voortgaat de prijzen van bepaalde consumptiegoederen te verhogen waarbij mogelijk ook andere, meer belangrijke levensmiddelen niet buiten schot zullen blijven. Tot een verhoging van de prijzen van de elementaire levensmiddelen zou mogelijk nog dit jaar besloten kunnen worden. In dit verband kan er onder meer op gewezen worden, dat in de Poolse pers in versterkte mate de nadruk wordt gelegd op het feit, dat de staatssubsidies waarmee de Poolse regering de voedselprijzen stabiel houdt, en die dit jaar 270 miljard Zlotys, d.w.z. 30% van de geplande begrotingsuitgaven, bedragen, een steeds grotere belasting gaan vormen voor de Poolse economie. Zou bovengenoemde prijsverhoging, waardoor ook enige vooruitgang zou kunnen worden geboekt bij het herstel van het binnenlandse marktevenwicht, daadwerkelijk binnenkort worden doorgevoerd, dan mag verwacht worden, dat aan zo'n stap -ter voorkoming van onrust onder de bevolking- een doelgerichte publiciteitscampagne zal voorafgaan en dat de uitvoering van zo'n beleid samen zal gaan met financiële compensatie voor de lagere inkomensgroepen.

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten1. Activiteitena. Warschaupakt

De oefen/opleidingsactiviteit bij de Warschaupakt landstrijdkrachten in de Centrale Sector was gedurende de verslagperiode over het algemeen slechts gering bij de Poolse en Tsjechoslowaakse strijdkrachten en levendig tot intensief bij de GSVG en de NVA.

Militairen en voertuigen van alle in de Centrale Sector gelegen Warschaupakt lidstaten werden ingeschakeld bij de oogstwerkzaamheden. Volgens meerdere aanwijzingen werden weer relatief grote aantallen voertuigen van de Sovjet Groepen van Strijdkrachten, alsmede een onbekend aantal militairen naar de Sovjet-Unie gezonden om aldaar assistentie te verlenen bij het binnenhalen van de oogst.

Overigens dienden de activiteiten in de DDR, Polen en Tsjechoslowakije gedurende september overwegend ter afsluiting van een oefen/opleidingsperiode.

b. Sovjet-Unie

- (1) Op 26 sept verscheen in het dagblad van de Sovjet strijdkrachten, "De Rode Ster" order nr. 231 van de minister van defensie. Deze order handelt over de opkomst en demobilisatie van nieuwe dienstplichtigen.

Commentaar: Ervaring heeft geleerd dat doorgaans twee à drie weken na het verschijnen van de demoborder de eerste grote groepen nieuwe dienstplichtigen bij de Sovjet Groepen van Strijdkrachten binnen stromen.

- (2) Omtrent de aard en de omvang van de aangekondigde Sovjet oefening, welke 5-12 sept moet zijn gehouden in het Militair District Trans Kaukasus is te weinig bekend om tot een verantwoorde conclusie te komen. Volgens de aankondiging zou aan de oefening worden deelgenomen door 25.000 man land- en luchstrijdkrachten en plaatsvinden in een oefengebied, dat begrensd wordt door de steden Batumi, Kutaisi en Kirovabad.

Volgens de beschikbare informatie heeft een gecombineerde oefening plaatsgevonden van land- zee- en luchtmacht. Het is eveneens niet uitgesloten dat een tweede fase heeft plaatsgevonden van 13-20 september.

c. DDR

(1) GSVG/NVA

Op of omstreeks 20 sept startte in de DDR een oefening onder de naam "HAUPTSTOSS 78". Uit de diverse meldingen en rapportages kon worden afgeleid dat aan de oefening werd deelgenomen door zowel NVA als GSVG eenheden.

De oefening stond o.l.v. Staf 3 Lr/ NVA en werd vermoedelijk direct gecontroleerd door het Oppercommando van de Oostduitse strijdkrachten. Van NVA zijde werd verder deelgenomen door ondersteunende en logistieke eenheden van 3 Lr alsmede door elementen van vermoedelijk alle gevechtseenheden van 7 Tkdiv/3Lr. Deelname door GSVG bestond uit gevechtselementen van 16 Gde Tkdiv/2 Gde Lr. In hoeverre de beide divisies gezamenlijk onder één "Command and Control" geopereerd hebben valt moeilijk te beoordelen, doch wordt minder waarschijnlijk geacht.

Voorzover bekend zijn beide divisies vanaf Jüterbog of Altengrabow langs twee, parallel aan elkaar gelegen, opmarsroutes naar de Letzlingerheide verplaatst waarbij de Elbe onder tactische omstandigheden werd overschreden.

De oefening vond gedeeltelijk onder gesimuleerde nucleaire omstandigheden plaats waarbij vermoedelijk door de eigen troepen, een kernwapen van een onbekende KT-waarde werd ingezet. De oefening werd op 22 sept op de Letzlingerheide beëindigd.

d. Tsjechoslowakije

Van 1-3 sept heeft in Tsjechoslowakije een commandostafoefening plaatsgevonden van het Zuid-West Front, met deelname van de staven van 1 en 4 Lr en 10 LuLr. De oefening heeft vermoedelijk onder leiding gestaan van het ministerie van defensie en werd op 2 sept bezocht door minister van defensie, Lrgen Dzur.

Het is niet uitgesloten dat de oefening eveneens werd bezocht door de opperbevelhebber der Verenigde Strijdkrachten, MSU Kulikov.

2. Locatie

a. Polen

(1) Nieuwe SA-6 eenheid

In april 1978 werden in Podjuchy (VV 71) inst 002 o.a. waargenomen:

3 SA-6 TEL

2 SA-6 Herbevoorravingsvoertuigen

radars behorende tot SA-6

Commentaar : Na meldingen SA-6 eenheden in Boleslawiece (WS 37) en Mrzezyno (WA 20) zou bovenstaande melding betekenen dat een derde Poolse SA-6 eenheid operationeel is geworden.

In Podjuchy-002 was o.a. o/i Luareg/2 Lr gestationeerd, uitgerust met het 57 mm luakn S-60. Bovengenoemde waarneming duidt erop dat dit regiment thans uitgerust wordt/is met de SA-6.

De Poolse SA-6 eenheden in Boleslawiece en Mrzezyno zijn gesubordineerd aan 1 - en 2 Leger.

De subordiatie van de SA-6 eenheid in Podjuchy is nog niet bekend.

b. Hongarije

(1) Verplaatsing 5 Tkdiv

Sinds 1975 zijn er duidelijke aanwijzingen voor een meer westwaartse dislocatie van 5 Tkdiv/5 Leger. Tot voor kort waren de eenheden van deze divisie aan weerszijden van de Donau gelegerd. West van de rivier bevonden zich de staf, een tkreg en de meeste ondersteunende eenheden, terwijl het mechreg en de overige twee tkregs Oost ervan lagen.

De in 1975 begonnen verplaatsing naar locaties West van de Donau zijn in een vergevorderd stadium en zal vermoedelijk eind 1978 voltooid zijn. Ten opzichte van de oude locaties zijn de eenheden 100 tot 150 km westwaarts opgeschoven. De vrijgekomen installaties zijn door thans nog onbekende Hongaarse eenheden in gebruik genomen.

Vermoed wordt dat thans praktisch alle eenheden van deze divisie zich West van de Donau bevinden met de belangrijkste elementen in:

<u>Eenheid</u>	<u>oude locatie</u>	<u>locatie W van Donau</u>
o/i Tkreg	Retszag CU 61	Szombathely (XN 23)
o/i Mechreg	Szabadszallas CS 99	Szombathely en/of Gyor
15 Mechreg	Aszod CT 87	Szombathely en/of Gyor

Waarschijnlijk is een deel van o/i Tkreg in Retszag nog in de oude locatie in afwachting van beschikbare ruimte in het (nagenoeg) voltooide object in Szombathely.

De verplaatsing van een belangrijk deel van 5 Tkdiv is vermoedelijk om de divisie te hergroeperen en vooral om te vermijden dat de kwetsbare Donau-overgangen in oorlogstijd een onoverkomelijke hindernis zullen worden bij de verplaatsing naar het oorlogsgebied.

Identieel

3. Materieela. Hongarijē(1) Aanwezigheid T-72

Eind augustus werden zes T-72 met Hongaarse bemanningen waargenomen in het TATA-oefengebied (BT 98). Twee groepen van twaalf Hongaarse militairen voorzien van tankhelmen waren bij de voertuigen bezig met instructie. In het oefengebied waren geen Sovjets. (F-6)(G)

Commentaar: Dit is de eerste melding omtrent de aanwezigheid van de T-72 bij de Hongaarse landstrijdkrachten. De afwezigheid van Sovjets zou erop kunnen duiden dat de Hongaren deze tank hebben ingevoerd en met de opleiding van personeel zijn begonnen.

Deze veronderstelling is minder waarschijnlijk. De T-72 is zelfs bij de TsGV, SGV en YuGV (de Sovjet Groepen van Strijdkrachten in respectievelijk Tsjechoslowakijē, Polen en Hongarije) nog niet met zekerheid vastgesteld. Deze Groepen zijn hoofdzakelijk/grotendeels uitgerust met de T-62, doch beschikken daarnaast over niet onbelangrijke aantallen T-54/55. Het ligt voor de hand dat deze Groepen prioriteit krijgen bij de invoering van de T-72.

Indien bovenstaande waarneming juist is mag hieruit slechts geconcludeerd worden dat de Hongaarse landstrijdkrachten over een zeer gering aantal T-72 voor beproevingsdoeleinden beschikken. Invoering op grotere schaal zal waarschijnlijk eerst in een later stadium plaatsvinden.

Met name valt hierbij te denken aan een tijdstip nadat deze tank bij de Sovjet eenheden in Oost-Europa is ingevoerd.

GEHEIM

b. Joegoslavië(1) Aanwezigheid SA-9

In Skopje en Pula werden in de maand mei twee SA-9 waargenomen.

Commentaar: De invoering van de SA-9 schijnt hiermee vaste vormen aan te nemen. Reeds in juli 1977 reden drie SA-9 een installatie binnen van een eenheid behorend tot de Tito Garde Divisie in Belgrado. In de pers verschenen vrij regelmatig publicaties van dit wapensysteem. Tot dusver zijn bij de volgende eenheden de SA-9 waargenomen:

Belgrado	391 Luaafd/4 (Tito Garde) Infdiv
Pula	25 Infbrig/5 Legerdistrict
Skopje	243 Tkbrig/3 Legerdistrict
Zenum	0/i Luchtverdedigingseenheid/Mindef
Zadar	0/i Artreg/4 Maritieme District (tvs artillerieschietkamp)

Van deze eenheden kan alleen bij 391 Luaafd/4 (Tito Garde) Infanteriedivisie de organieke indeling van dit wapensysteem worden verondersteld. Met uitzondering van de o/i Luchtverdedigingseenheid in Zenum komen de andere eenheden vanwege de aard en het niveau hiervoor niet in aanmerking. De aanwezigheid van SA-9 bij deze eenheden heeft meer het karakter van een demonstratie of tentoonstelling van nieuw ingevoerd materieel bij de JNA.

4. Opleiding

a. Roemenië

(1) Diversie-eenheden

In Buzau zou zich een militair instituut bevinden waar streng geselecteerde militairen worden opgeleid voor een "speciale eenheid voor penetratie in de diepte".

Voor deze eenheid worden ook vrouwelijke cursisten geworven; een voortgezette opleiding en behoren tot de communistische elite was een absoluut vereiste. Etnische minderheden worden zorgvuldig geweerd.

De speciale opleiding omvat de volgende onderwerpen:

- de Turkse taal, die ook buiten de lessen als voertaal wordt gebruikt
- Turkse soldatenliedjes
- " zeden en gebruiken
- " valuta en prijzen
- " uniformen, rangen en distinctieven
- een opleiding "leven van het land"
- terreinvaardigheid
- een parachutisten-opleiding
- een verbindingsopleiding
- een schietopleiding met lichte wapens
- meswerpen
- mijnen en springmiddelen

Naast deze "Turkse-afdeling" is er een "Griekse", die op gelijke wijze wordt opgeleid. Beide afdelingen worden zorgvuldig van elkaar gescheiden gehouden.

Het doel van deze opleiding is de voorbereiding op de oorlogstaak diep in het vijandelijk achterland. In dit kader worden groepen van 4-5 man bij bepaalde doelen gedropped en voeren (in burger of uniform van de vijand) onafhankelijk van elkaar sabotage- en spionage-opdrachten uit. Na het vervullen van de opdracht verzamelen de groepen zich op een rendez-vous, meestal langs de kust, om daar opgepikt te worden.

Commentaar : Bovengenoemd instituut behoort waarschijnlijk tot 161 Parachutistenregiment in Buzau, dat een speciaal bataljon heeft voor diversie-taken. Officieel draagt het bataljon de benaming "Bataljon voor luchtlandingen en stootacties".

Hoewel er nog geen bevestiging is omtrent de juistheid van dit bericht sluit het geheel aan bij voorgaande meldingen over diversie-taken bij de overige Niet-Sovjet Warschaupakt landstrijdkrachten.

De taakstelling van deze eenheden komt overeen met de mogelijke oorlogsopdrachten van de staten waartoe zij behoren. Zo zijn er niet bevestigde berichten over de oorlogsopdrachten van Poolse, Joegoslavische (overigens niet tot het WP behorend), Hongaarse en Tsjechoslowaakse diversie-eenheden. Naar verluidt zouden de Tsjechoslowaakse luchtlandingseenheden over personeel beschikken dat de Franse taal goed beheerst. Bij de eenheid zijn kaarten beschikbaar van gebieden in Noord-Frankrijk waar deze groepen mogelijk ingezet kunnen worden. In Hongarijë zouden soortgelijke luchtlandingseenheden perfect Duits en/of Engels spreken. Bij oefeningen werden vreemde uniformen gedragen, waarbij de groep een opdracht moest uitvoeren in een nagebootst Westeuropees dorp volledig met plaats- en straatnaamborden.

De meeste NSWP landstrijdkrachten (en Joegoslavië) beschikken over luchtlandingseenheden ter grootte van een bataljon of regiment. Hoewel de indruk bestaat dat zij op grote schaal kunnen worden ingezet, doet de beschikbare luchttransportcapaciteit het tegendeel vermoeden.

Voor de inzet van een grote NSWluchtlandingseenheid is transportsteun van de Sovjets beslist noodzakelijk. Genoemde luchttransportcapaciteit zal echter primair ten behoeve van de eigen luchtlandingsdivisies worden ingezet.

Een andere aanwijzing voor de inzet van deze luchtlandingseenheden is het ontbreken (of in gering aantal aanwezig zijn) van artillerie en/of transportmiddelen. Dit alles bevestigt dat zij in oorlogstijd slechts op kleine schaal en/of voor diversietaken worden ingezet.

5. Discipline

a. Polen

(1) Strafinrichting voor militairen

In de omgeving van Kozięglowy XU 3512 is een nieuwe strafinrichting in gebruik genomen. Het "WOJSKOWY ZAKLAD KARNY" (Militaire Inrichting voor Discipline) wordt door personeel van het gevangeniswezen bewaakt, terwijl de overige administratieve en verzorgende functies door legerpersoneel worden vervuld. In oktober 1976 verbleven er ca 400 militairen, waaronder een twintigtal officieren. Naar verwachting zal dit aantal toenemen zodra de bouwwerkzaamheden zijn voltooid.

De gestraften dragen zwarte overalls met daarop de tekst "ZAKLAD KARNY" (Inrichting voor discipline). Zij zijn afkomstig van de Poolse landstrijdkrachten. Volgens geruchten zou de inrichting in naaste toekomst het centrale strafinstituut van alle krijgsmachtdelen worden.

De gestrafte militairen zijn veroordeeld voor een periode variërend van enkele weken tot 15 maanden wegens vergrijpen zoals ontvreemding van staatsgoederen en feitelijke insubordinatie.

Gedurende het verblijf in de strafinrichting wordt de gestrafte ingezet bij de verdere bouwwerkzaamheden van de inrichting.

b. Territoriale verdediginga. Polen(1) Naamsverandering OT-regimenten

Sinds 1976 hebben verschillende OT-regimenten (OBRONA TERYTORIALNA - Territoriale Verdediging) een andere benaming gekregen. Zo voerde het OT-regiment in Wroclaw de nieuwe aanduiding "WOJSKOWE ZAKLADY REMONTOWO BUDOWLANE - WZRB" (Militaire Constructie en Onderhoudswerken). Een OT-eenheid in Opole kreeg de benaming "PULK INZYNIERYJNO BUDOWLANY - PIB" (Genie Constructie Regiment, terwijl elders de eenheids-aanduiding "BRYGADY/BATALJONY - BIB) werd gebezigd.

Bovenstaande werd ook bij de dienstcorrespondentie toegepast. De oude OT-aanduidingen op borden en schilden bij de kazerne-ingangen zijn vervangen door de tekst PIB/BIB.

Commentaar: Samen met o.a. de WOW¹ (Binnenlandse Verdediging)

behoren de OT-regn tot de OTK (Territoriale Verdediging van het Land). De Polen omschrijven de taakstelling van de OT-organisatie als volgt:

- De planning en organisatie van de verdediging in het toegewezen gebied.
- De planning, organisatie en opleiding van de Civiele Verdediging.
- Beveiliging van belangrijke objecten.
- De bestrijding van infiltranten.
- Evacuatie van de bevolking.

Reeds lang werd getwijfeld aan de militaire kwaliteiten van de OT-regimenten en de uitvoerbaarheid van bovenstaande taken. Ondanks de militaire organisatie en hetzelfde uniform zijn zij door de lichte bewapening, geringe opleiding en het ontbreken van materieel niet in staat om de taken omschreven in de eerste twee punten uit te voeren. Uit talrijke waarnemingen en berichten is gebleken dat zij uitsluitend bij bouwwerkzaamheden worden ingezet en in feite uitsluitend als een "militaire

bouwwakorganisatie" moeten worden beschouwd. Daarnaast zijn de regimenten een vergaarbak voor dienstplichtigen die vanwege hun politieke (on) betrouwbaarheid, criminele verleden, lage keuringsklasse of andere redenen niet bij de "reguliere" strijdkrachten kunnen worden ingedeeld.

De betekenis van "Genie Constructie Regiment/ Militaire Constructie en Onderhoudswerken" in de nieuwe benaming geeft een betere omschrijving van het huidige karakter en betekenis van de OT-regimenten. Het is niet uitgesloten dat ook de subordinitie, (thans ressorteren zij onder het Hoofdinspectoraat der Territoriale Verdediging), zal worden gewijzigd. Hiervoor komt het meest in aanmerking het Hoofdinspectoraat van de Kwartiermeester Generaal.

DEEL II : MIDDEN-OOSTEN/AFRIKAGeheim 1. Het Midden-Oosten na Camp David

Als gevolg van het Egyptisch-Israelisch-Amerikaanse toptoverleg in Camp David is het Midden-Oosten in een krachtige stroomversnelling geraakt.

Met voorbijgaan aan de inmiddels ruimschoots bekende details van de daar getekende overeenkomsten, kan worden vastgesteld, dat een eerste barrière is genomen, nu de Knesseth de ontruiming van de Israelische nederzettingen in de Sinai heeft goedgekeurd. Daardoor is de weg vrijgemaakt voor nadere Israelisch-Egyptische besprekingen over een vredesakkoord, waarvoor Camp David de lijnen heeft uitgezet.

Van kardinale betekenis is thans, welke koers Jordanië zal gaan varen m.b.t. de kaderovereenkomst van Camp David voor een algehele Midden-Oosten-regeling. Van twee kanten wordt getracht, invloed op Amman uit te oefenen: de deelnemers van Camp David bepleiten Jordaanse deelname aan het vredesoverleg, terwijl de tegenstanders van het Sadat-initiatief, verenigd in het Standvastigheidsfront, Jordanië daarvan trachten af te houden. De eerste Jordaanse reacties noemen Camp David onvoldoende en onderstrepen, dat Amman zich niet daaraan gebonden acht, maar laten tegelijk nog alle wegen open. Een definitief Jordaans standpunt zal mogelijk nog enige tijd op zich laten wachten, aangezien Amman zich eerst een indruk zal willen verwerven van de opstelling van alle direct of zijdelings betrokkenen alsmede van de reacties die op welke Jordaanse standpuntbepaling dan ook, te verwachten zijn.

Saoedi-Arabië heeft weliswaar Camp David bestempeld als onaanvaardbaar, omdat het daar gesloten kaderakkoord een aantal gebreken heeft, maar Riyadh heeft tegelijkertijd geen hindernissen opgeworpen voor voortgaand overleg, zodoende o.m. Amman de ruimte gevend. Ook is in dit verband het bericht interessant dat Saoedi-Arabië gedreigd zou hebben, de financiële steun aan Syrië stop te zetten als Damascus geen tegemoetkomende houding t.o.v. Egypte aan de dag zou leggen.

De Sovjet-Unie heeft bij monde van Brezhnev de akkoorden van Camp David veroordeeld. Voorzover kan worden vastgesteld, heeft Moskou echter nog geen duidelijke gedachten over de thans te volgen lijn. Wel opvallend was, dat de Syrische president Assad in de laatste week van september zijn reis langs Arabische hoofdsteden afbrak. Kort daarop vertrok hij voor een reeds eerder gepland bezoek naar de DDR, waarna hij mogelijk ook de Sovjet-Unie zal bezoeken. Een Syrische militaire delegatie bezocht eind september Tsjechoslowakije en reisde vandaar door naar Moskou. De delegatie werd geleid door de Syrische minister van Defensie Tlass.

Assad is door de recente topconferentie van het Standvastigheidsfront, waartoe behalve Syrië nog behoren Libie, Algerije, Zuid-Jemen en de PLO, belast met het politieke secretariaat-generaal van het front. De top stelde voorts een gemeenschappelijk militair commando in -- een in de Arabische wereld veel voorkomende uitdrukking van politieke wilsovereenstemming, waarvan niet noodzakelijkerwijs opzienbarende militaire gevolgen behoeven te worden verwacht --, alsmede een fonds ter dekking van militaire uitgaven. Tevens werd versterking van de (militaire) banden met Moskou bepleit. Het dreigen hiermee kan vooral v.w.b. Syrië de functie hebben om Saoedi-Arabië van een definitieve goedkeuring van het Camp David procédé af te houden. Bij dit alles moet worden opgemerkt, dat het verleden van het front aanleiding geeft voor de veronderstelling, dat het verbale geweld van de laatste top niet noodzakelijkerwijs gevolgd zal worden door even krachtige actie. Ook afgewacht moet worden, op welke wijze het verzet tegen Camp David van het front, met Syrië in de hoofdrol, gecoördineerd zal worden met dat van Moskou. Voorstelbaar is dat men er van deze zijde op speculeert dat de drie bij het huidige overleg betrokken partijen in het verlengde van het af te sluiten Egyptisch-Israëliisch akkoord er toch niet in zullen slagen om uiteindelijk acceptabele oplossingen voor de Westelijke Jordaanoever, Oost Jeruzalem en het Palestijnen vraagstuk te bereiken. Tot dusverre is het niet gelukt, ook Irak te betrekken bij het Standvastigheidsfront. Terwijl dit front als gemeenschappelijke noemer heeft de afwijzing van Sadat's initiatief, maar in beginsel

andere politieke opties in het Midden-Oosten open laat, wijst Irak iedere politieke benadering van de hand. Bagdad liet ter gelegenheid van de Standvastigheidstop ook weten, dít gezelschap niet radicaal genoeg te vinden. Intussen heeft Irak echter wel voorgesteld, Egypte door middel van een op een Arabische topconferentie vast te stellen economisch hulpprogramma van grote omvang uit Camp David "uit te kopen". Saedi-Arabië en Jordanië zouden dit Iraakse voorstel om een top te houden inmiddels gesteund hebben, waarbij overigens totaalonzeker is of zij de daarmee door Irak beoogde doelstelling delen; e.e.a. onderstreept nogmaals het dubbelzinnige karakter van hun benadering van Camp David tot dusver. Tevens heeft Irak zijn aanbod herhaald om Iraakse troepen in de Golan te stationeren. Nog tijdens Camp David werden Iraakse troepenbewegingen van onbekende omvang naar westelijk Irak waargenomen, die tot dusverre werden geïnterpreteerd als een waarschuwing aan Amman, niet op Camp David in te gaan. Het wordt verder uiterst onwaarschijnlijk geacht, dat Syrië positief zal reageren op het Iraakse aanbod, aangezien Damascus uit hoofde van de zeer slechte verhouding met Bagdad van zulke troepen niet ten onrechte subversieve activiteiten vreest, terwijl bovendien het verschijnen van Iraakse eenheden in de Golan een Israelische militaire reactie zal uitlokken.

Tot op zekere hoogte lopen de huidige scheidingslijnen in het Midden-Oosten parallel aan die in het Libanese conflict, hetgeen een optie creëert om het Midden-Oosten-overleg te beïnvloeden met behulp van het Libanese "instrumentarium". Voor wat Syrië betreft lijkt de reis van de Syrische minister van Buitenlandse Zaken Khaddam naar Moskou in begin september weinig speelruimte in Libanon te hebben geboden. Als gevolg van Camp David zijn de kaarten echter opnieuw geschud, waardoor een herziening van de Sovjet-Syrische coördinatie inzake Libanon niet behoeft te worden uitgesloten. De positie van de PLO hoeft daarbij nu niet, i. t. t. de situatie in 1976, tot tegenstellingen tussen beide landen te leiden. In dit verband is van belang, dat eveneens begin

september, bericht werd ontvangen over het bezoek van een geheime Sovjet militaire delegatie aan Syrië, waarvan het doel zou zijn geweest enerzijds de Syrische defensieve capaciteit te toetsen en anderzijds de Sovjet-Unie een duidelijker inzicht te geven in de Syrische positie in Libanon. Verondersteld mag worden, dat, wat ook het gevolg hiervan mag zijn, Moskou noch Damascus zich een confrontatie met Israel naar aanleiding van de Libanese kwestie zullen willen permitteren.

Samenvattend kan worden gesteld, dat, in weerwil van negatieve reacties zoals boven aangegeven, Camp David nog steeds uitzicht verschaft op een doorbraak in het Midden-Oosten-overleg. De nabije toekomst moet uitwijzen, in hoeverre deze kansen tot rijpheid kunnen komen. (Dezerzijds overheerst dienaangaande een voorzichtig optimisme.)

2. Libanon

a. De ontwikkelingen in en rond het Libanese vraagstuk

- in
- In het vorig verslag werd bericht, dat eind augustus in Noordelijk Libanon gevechten plaatsvonden tussen Syrische eenheden van de Arabische vredesmacht en Falangistische militie. Rond 1 september lude de strijd in Noord-Libanon, waarbij de Syriërs zich de beheersing verzekerden van een zône van Batroun oostwaarts, die het gebied van de pro-Syrische Franjeh-clan (Ehden en omstreken) afgrendelt van het zuidelijk daarvan gelegen, door de Falange gedomineerde, gebied.

In de laatste dagen van augustus echter sloegen de gevechten over naar Beiroet, waar zij met enkele korte onderbrekingen voortduurden tot medio september. Na een korte pauze kwam het in de laatste week van september opnieuw tot strijd.

- De Raad van de Arabische Liga vergaderde op 12 september in Cairo. De vergadering werd geboycot door de radicale Arabische landen. Opvallenderwijs is de verlenging van het mandaat van de Arabische Vredesmacht (dat op 27 oktober afloopt) in Libanon niet aan de orde geweest, omdat een desbetreffend verzoek van de Libanese regering was uitgebleven. In Beiroet werd aan de vooravond van de Raadsvergadering door de Christenen een staking gehouden ter ondersteuning van de wens tot vertrek van de hoofdzakelijk uit Syrische troepen bestaande Vredesmacht.
- Sinds eind augustus hebben de Syriërs in de Bekaa-vallei in Libanon een luchtverdedigingsgordel geïnstalleerd.
- Het UNIFIL-mandaat werd op 18 september door de Veiligheidsraad verlengd met 4 maanden. Begin september werd een overeenkomst bereikt, die in een zeer beperkte toegang van UNIFIL tot de door de Christenen beheerste zône langs de grens met Israel voorziet.

Herhaaldelijk is het in zuidelijk Libanon gekomen tot artillerieduels tussen christenen (Marjayoun e.o.) en Palestijnen (Nabatiyeh e.o.) Palestijnse infiltratie in de UNIFIL-zône vindt geleidelijk voortgang en leidt van tijd tot tijd tot incidenten met UNIFIL-eenheden. De Palestijnse sterkte in de zône wordt geschat op ca. 300 man, overwegend van El Fatah.

- Onder mysterieuze omstandigheden is de leider van de Libanese Sji'ieten verdwenen na een bezoek aan Libië.
- Een geheime Sovjet militaire delegatie zou begin september Syrië hebben bezocht. Doel zou o.m. zijn geweest Moskou een duidelijker inzicht te verschaffen in de Syrische positie in Libanon.
- De Libanese regering heeft haar verontrusting uitgesproken over het feit, dat mogelijk als gevolg van een vredesregeling in het Midden-Oosten zoals in Camp David uitgezet, Palestijnen voorgoed in Libanon gevestigd zouden worden. (B-2)(W,G,GR)

Commentaar: De gevechten, die zich gedurende september afspeelden, lijken te hebben plaatsgevonden tegen de achtergrond van het voortdurende Syrische dilemma, wat men met "Libanon" aan moet vangen. De keuze gaat daarbij tussen een Syrisch "disengagement" in enigerlei vorm, dan wel een "vlucht naar voren" in de vorm van uitschakeling van het christelijke kamp en consolidatie van de Syrische invloed in Libanon. Aan beiden kleven consequenties, die kennelijk tot dusverre Damascus van een ondubbelzinnige beslissing hebben afgehouden.

Het is de vraag, of daarin wellicht binnen afzienbare tijd verandering komt. De algehele situatie in het Midden-Oosten bergt het gevaar in zich van een scherper Syrisch optreden in Libanon.

Er werd reeds op gewezen, dat Damascus een zekere voorkeur lijkt te hebben voor een regeling van de Syrische militaire presentie in Libanon op bilaterale voet. Eind maart zou dit voorkomen zijn doordat de Libanese regering de Liga om mandaatverlenging verzocht. Thans is de gewone halfjaarlijkse Raadsvergadering verstreken zonder bespreking van de mandaatkwestie. Onduidelijk is, in hoeverre hierin een uitvloeisel mag worden gezien van de maatregelen, die de Syriërs in de afgelopen maanden hebben getroffen om enerzijds het binnenlandse gezag van de Libanese president te versterken, anderzijds hem

tegelijk meer aangewezen te doen zijn op de Syrische steun. Indien de Arabische Liga in oktober geen buitengewone Raadszitting zal wijden aan het mandaat, kan rond het verstrijken daarvan een situatie ontstaan, die geenszins vrij van gevaren is. Immers, een bilaterale regeling van de Syrische militaire aanwezigheid in Libanon zal fel verzet van christelijke zijde uitlokken, terwijl, indien in het geheel geen regeling zal worden getroffen, de vraag blijft, of de Syriërs al dan niet zullen blijven. De consequenties van een eenzijdige Syrische beslissing om de presentie in Libanon te handhaven, zijn nauwelijks te overzien. Anderzijds werd reeds eerder gewezen op de mogelijkheid dat Damascus een gedeeltelijke terugtrekking zou kunnen effectueren, waarbij het mogelijk in oostelijk en noordelijk Libanon een bufferzône zal handhaven.

De "schoonmaak" in noordelijk Libanon van eind augustus en de inrichting van een luchtafweergordel in de Bekaa-vallei zouden de voorbereidingen kunnen zijn voor een dergelijke stap.

Een niet onbelangrijke overweging m.b.t. de Syrische aanwezigheid vormen de lasten in financieel en personeel opzicht van de Arabische Vredesmacht. Financieel werd deze tot dusverre op de been gehouden door bijdragen van enkele Arabische olielanden. Indien het Liga-mandaat echter definitief zou aflopen, valt mogelijk aan te nemen dat Syrië de lasten voor eigen rekening zal moeten nemen. Aangezien de Vredesmacht thans op een Saoedisch bataljon na bestaat uit enkel Syriërs, komen de personele lasten nu reeds voor Syrisch conto. Naar werd vernomen zouden de Syriërs gedurende het tijdvak 1.1.'78 - 1.9.'78 ca. 1.000 man doden en zwaargewonden te betreuren hebben, een factor, die zijn uitwerking op de beoordeling van de betrokkenheid in Libanon niet kan missen.

In de situatie in Zuidelijk Libanon is weinig verandering gekomen. De infiltratie door Palestijnen kan in de toekomst problemen opleveren. Zulks geldt temeer, daar de verlenging van het UNIFIL-mandaat op aandrang van een contribuerende mogendheid slechts vier maanden bedroeg, waarmee onderstreept diende te worden, dat verlenging geen zaak van automatisme is. De hierin opgesloten aansporing om ernst te maken met een werkelijke oplossing van het Zuidlibanese probleem doet hieraan vooralsnog slechts toe, aangezien terzake van Zuid-Libanon de vele direct of zijdelings betrokkenen tal van onderling onverenigbare ideeën koesteren. Een nieuwe bron van onrust lijkt onderwijl de onopgehelderde verdwijning van de Sji'ietenleider Imam Moussa Sadr te zijn. Na een verblijf in Libië ter bijwoning van de feestelijkheden ter gelegenheid van de Libische revolutie-verjaardag zou de Imam naar Rome doorreizen. Daar is hij echter nimmer gearriveerd, in tegenstelling tot zijn bagage. Afkomstig uit Iran, heeft de Imam zich bij herhaling kritisch uitgelaten over het bewind van de Sjah, zodat een verband denkbaar is tussen zijn verdwijning en de gedeeltelijk religieus gemotiveerde onrust in Iran. Ook een "Libanese" verklaring is echter voorstelbaar, aangezien de Imam zich inzake Libanese aangelegenheden gematigd placht op te stellen en zijn merendeels in zuidelijk Libanon wonende aanhang tot verdraagzaamheid, ook jegens de christenen, opriep, zulks tot groot ongenoegen van radicale moslimgroeperingen. Niet te overzien valt, welke weerslag zijn vermissing (in of op weg van het radicale Libië) zal hebben op de gedragingen van zijn volgelingen.

3. Hoorn van Afrika

Geheim

a. Eritrea

Na de Ethiopische successen in Eritrea, waarover reeds eerder werd bericht, is het Ethiopische offensief tot staan gekomen. Herhaalde aanvallen op het laatste Eritrese bolwerk, de stad Keren, zijn afgeslagen. Keren wordt verdedigd door ELF en EPLF gezamenlijk. Elders in Eritrea zijn de verzetsbewegingen teruggevallen op de hun vertrouwde guerilla-tactieken. Naar het zich laat aanzien heeft het Ethiopische offensief van de laatste maanden het ELF zwaarder getroffen en in ernstiger ontreddeering gebracht dan het EPLF.

Confidentieel

b. Ethiopië

De vierde verjaardag van de Ethiopische revolutie is voorbijgegaan zonder dat Mengistu de oprichting van een Marxistisch-Leninistische arbeiderspartij bekend maakte. Voor Moskou en Havanna - bij de verjaarsfeestelijkheden vertegenwoordigd door de eerste vice-voorzitter van het presidium van de Opperste Sovjet ("vice-president" van de SU) Kuznetsov en Fidel Castro zelf - moet dit een teleurstelling zijn geweest, waarvoor Mengistu's woordenrijke lof aan het adres van de Sovjet en Cubaanse bondgenoten, noch zijn felle uithaal tegen Peking een compensatie kunnen zijn geweest. Opnieuw zou dit een aanwijzing kunnen zijn dat Mengistu, ook al zijn de rimpels in de betrekking met de bondgenoten alsmede die binnen de Derg althans voor het oog gladgestreken, zijn eigen plannen en mogelijk toch meer nationalistisch getinte inzichten laat prevaleren.

Confidentieel

c. Djiboeti

Djiboeti's president Gouled ontsloeg op 21 september zijn kabinet, naar het heette om de politieke verantwoordelijkheid beter te kunnen verdelen over de verschillende stammen van de mini-staat. De ontslagen regering telde 6 Afar-ministers, van een stam derhalve die ook in Ethiopië voorkomt, 5 ministers van de Somali-ervante Issa-stam, waartoe ook Gouled zelf behoort, 2 ministers van Somalische en 1 van Arabische origine. Niet onmogelijk is, dat Gouled's stap verband houdt met de in vorig maandrapport al gesignaleerde tekenen van toenadering tot Addis Abeba.

4. Tsjaada. Betrokkenheid van Libië

Sinds de in MO 5/78 gerapporteerde regeringssuccessen in de strijd tegen het FROLINAT zijn de gevechten in Tsjaad wat geluwd.

Op 4 juli werden de verzoeningsbesprekingen, waaraan wordt deelgenomen door Tsjaad, Libië, Niger, Soedan en het FROLINAT, hervat in de Libische hoofdstad Tripoli, maar onoverkomelijke meningsverschillen, met name over de termijn waarop de Franse troepen zouden moeten terugtrekken, leidden tot een spoedige mislukking.

Omstreeks dezelfde tijd werd bericht ontvangen van Libische militaire concentraties in het zuidoostelijk deel van Libië. Aanwijzingen van dien aard waren al eerder voorhanden.

Bovendien is Libische militaire aanwezigheid in Tsjaad, ook ten zuiden van de door Tripoli geannexeerde Aouzo-strip, bevestigd. In totaal zouden zuidelijk van die strip ca. 1000 Libische militairen zich bevinden, waarvan minstens 150 in Arada. Libische luchtverdedigingseenheden werden gerapporteerd te Zouar, Faya Largeau en Salal. De eenheid te Salal werd medio augustus, tegelijk met 50 andere daar verblijvende Libische militairen, teruggetrokken naar Faya Largeau, maar zal naar alle waarschijnlijkheid worden of zijn afgelost.

De Tsjadese president Malloum heeft intussen een vervolg gegeven aan zijn verzoening met de voormalige FROLINAT-leider Hissen Habre. Kwamen beiden eerder dit jaar overeen dat een grondwetgevende vergadering zou worden verkozen, een reorganisatie van het leger zou plaatsvinden en het Arabisch gelijkgesteld zou worden aan het Frans als officiële taal, eind augustus werd een interimregeling voor het landsbestuur overeengekomen voor de periode in afwachting van de nieuwe grondwet. Als uitvloeisel hiervan ontbond Malloum de regerende militaire raad en benoemde Habre tot premier, belast met de vorming van een regeling van nationale verzoening.

In de tweede helft van augustus zijn vervolgens schermut-
selingen gemeld tussen zowel FROLINAT-facties onderling
(Arada, Faya-Largeau, Aouzou) als tussen sommige daarvan
en Libische eenheden (Faya-Largeau). (B-3) (W,R,G)

Commentaar: De hierboven weergegeven ontwikkelingen beves-
tigen het eerder uitgesproken vermoeden,
dat een nieuwe fase opgetreden is in de Libische
betrokkenheid bij de kwestie-Tsjaad, in welk
kader de aanwezigheid van Libische troepen
zuidelijk van de Aouzou-strip moet worden ge-
zien.

Hoewel veel onduidelijkheid bestaat over de
achtergrond van voornoemde gebeurtenissen en
nog meer over de Libische intenties in Tsjaad,
ligt het voor de hand dat de Libische acties de
verzoeningsbesprekingen hebben kortgesloten,
Libie's dubbelrol duidelijker hebben geëxposeerd
en Ndjamena hebben gebracht tot het zoeken van
andere uitwegen.

De interne verzoening tussen Malloum en Habre
vormde daartoe een aanknopingspunt. Het jongste
vervolg hierop zal mede ontworpen zijn om ver-
deeldheid te zaaien tussen de verschillende
FROLINAT-vleugels (zie MO 5/78). Duidelijk is
immers, dat de bestuurlijke ingrepen en zeker
ook de gelijkstelling van het Arabisch aan het
Frans als officiële taal, gezien tegen de diepere
achtergronden van het conflict, het FROLINAT een
hoeveelheid wind uit de zeilen zal nemen. De
verschillende facties zouden zo kunnen worden
gedwongen tot kleur bekennen, waardoor tegelijk
de Libische rol in het conflict en de ware aard
van het door Tripoli gesteunde "tweede leger" -

Habre's voormalige groepering - in een scherper daglicht zouden komen te staan. De gerapporteerde schermutselingen in de tweede helft van augustus zouden een aanwijzing kunnen zijn, dat Malloun en Habre met hun opzet inderdaad succes boeken. Vooralsnog echter ontbreekt duidelijkheid op dit punt, niet in de laatste plaats vanwege de schaarse berichtgeving uit de door FROLINAT beheerste delen van Tsjaad.

5. Irana. Onregelmatigheden

Sinds januari van dit jaar wordt Iran geteisterd door een golf van onrust, die van tijd tot tijd heeft geleid tot gewelddadige botsingen tussen regiem en oppositie.

Met voorbijgaan aan de details, waarover in de pers uitvoering is bericht, kan worden opgemerkt, dat deze onrust voorkomt uit verschillende, zij het onderling met elkaar verband houdende, motieven.

Het belangrijkste motief is van religieuze aard. Het programma van economische ontwikkeling en modernisering, dat in hoog tempo door de Sjah wordt uitgevoerd, dreigt het traditionele maatschappelijke bestel in het land te doorbreken en brengt daarmee de positie van de geestelijke leiders van Irans Sji'itische bevolking in het geding. Tegelijk verzetten deze zich tegen de autocratische bestuurswijze van de Sjah, die door uitholling van de constitutie van 1906 zowel het parlement - dat thans bestaat uit leden van de enige toegelaten, door de Sjah gecontroleerde, Rastakhiz-partij - tot een marionet heeft gedegradeerd en tegelijk de geestelijke leiders buiten het politieke spel heeft gemanoeuvreerd. De liberalisatie van de bestuursuitoefening die de Sjah reeds enige tijd geleden heeft toegezegd, is daarbij van te geringe omvang om tegemoet te komen aan de wensen van de religieuze leiders, in dien zin dat zij door het volledig herstel van de grondwet hun politieke invloed gewaarborgd wensen te zien.

Ook een sociaal-economisch motief is herkenbaar in de onrust in Iran. De vruchten van de geforceerde economische ontwikkeling zijn, mede als gevolg van corruptie op grote schaal, voorbijgegaan aan een belangrijk deel van de bevolking, dat, toch al slecht bedeed, bovendien door de sterke inflatie verder verpaupert. Tegelijkertijd dreigt die inflatie de economische basis van de middenstand van koop- en handwerkslieden aan te tasten, een gevaar, dat door de maandenlange onrust en de rellen slechts naderbij is gebracht. Ook is van diverse tijden kritiek geuit op

de grote bewapeningsuitgaven van de Iraanse regering. Op politiek niveau bestaat er oppositie van het Nationaal Front, een conglomeraat van gematigde hervormingsgezinden van liberale en sociaal-democratische signatuur, dat verbindingsen heeft met gematigden onder de religieuze leiders en intelligentsia alsmede de middenstand. Het Front staat een constitutionele democratie voor, waarin de burgerrechten hersteld, de corruptie uitgebannen en de sociaal-economische ontwikkeling gelijkmatiger over de bevolking verdeeld is. De kwestie "monarchie of republiek" stelt het Front op de tweede plaats.

Tenslotte bestaan er extreem-linkse groeperingen, waaronder de illegale, communistische, Tudeh-partij, die hun aanhang recrutereren onder de intelligentsia en studenten, en die omverwerping van de monarchie nastreven.

Van belang voor het begrip van de onrust is, dat het bewind van de Sjah door het beleid en de wijze waarop het wordt uitgevoerd erin is geslaagd, de oppositie als het ware op één hoop te vegen. De onrust van de laatste maanden lijkt daarbij met name te zijn aangewakkerd door de combinatie van de "lont" van links-extremisme met het "kruitvat" van het religieuze verzet. Nadat in de eerste maanden van 1978 was getracht de onrust te beteugelen, heeft het regiem sinds eind augustus de bakens verzet en tracht thans door concessies aan het „religieuze verzet” deze combinatie van "links" en "religieus" te scheiden. Daartoe diende de toelating van meer partijen als ook de vorming van een nieuwe regering, die onmiddellijk maatregelen nam gericht op het verzoenen van het religieuze verzet. Gebeurtenissen in september, toen nieuwe onlusten de regering noopten de staat van beleg af te kondigen in 12 steden, hebben evenwel twijfel opgeroepen aan de kans van slagen van deze opzet. Parallel aan deze ontwikkeling tracht het regiem thans de radicaler geestelijke leiders, zoals de in Irak in ballingschap verblijvende Ayatollah Khomeini, die zich sinds jaar en dag een onverzoenlijk tegenstander van het bewind van de Sjah heeft betoond, te isoleren van de bevolking door het aanzien van gematig-

der leiders te bevorderen.

Terwijl vaststaat, dat het religieus gemotiveerde verzet van tijd tot tijd tot ontbranding is gebracht door agitatie van links-extremisten, is het volstrekt onduidelijk, in hoeverre en waarheid schuilt in de door het regiem geuite beschuldiging, dat extreem links steun ontvangt vanuit de Sovjet-Unie, eventueel via Libië of Irak. Ook is een beschuldigende vinger uitgestoken naar niet nader omschreven Palestijnen. Wel heeft de Iraanse crisis van kort na de Tweede Wereldoorlog de grote Sovjet belangstelling voor Iran duidelijk gemaakt. De coup in Afghanistan in april en de ontwikkelingen in Zuid-Jemen in juni tonen verder een verlevendigde Sovjet interesse in de regio Perzische Golf/Indische Oceaan/Rode Zee, die mogelijk in verband moet worden gebracht met de omstandigheid, dat Moskou in het "Midden-Oosten-conflict" terrein heeft verloren en thans buiten het daar in gang gezette politieke proces staat. In dit beeld zou Sovjet bemoeienis met de Iraanse gebeurtenissen kunnen passen, maar deze is vooralsnog niet vast te stellen. Anderzijds lijkt de SU zich te realiseren dat een radicale verandering van regime in Iran op dit moment de verhouding tot het Westen in i.h.b. de VS aanzienlijk zou compliceren. Naar het zich laat aanzien zouden Iraanse mogelijkheden om het thans weer oplevende Koerden-probleem in Irak te compliceren voor Bagdad, een overweging moeten zijn om zich verre te houden van Iraanse binnenlandse aangelegenheden. Gelijk bekend kon Bagdad in 1975 de Koerden pacificeren pas nadat een akkoord met Teheran o.m. een einde had gemaakt aan steunverlening aan de Koerden in Irak vanuit Iran.

DEEL III : VERRE-OOSTEN/AZIE1. Chinaa. Sovjet waarschuwingen n.a.v. de eventuele verkoop van wapens aan China door het Westen en Japan en hun mogelijke implicaties

De laatste tijd kan een verheviging worden geconstateerd van de al langer lopende Sovjet campagne tegen militaire samenwerking en eventuele wapenleveranties aan China door Westelijke Landen en Japan.

Op 24 augustus verscheen in de "Pravda" een, naar men mag aannemen door een hoge Sovjet functionaris geschreven, artikel waarin met name Westeuropese regeringen gewaarschuwd worden geen wapens aan China te verkopen.

Eerder dit jaar had de SU o.m. al stappen ondernomen t.g.v. een bijeenkomst van de WEU om hiertegen te waarschuwen.

Voorts werd eind augustus een verklaring door het Politbureau uitgegeven (iets wat alleen t.a.v. zaken van speciaal belang in Sovjet ogen gebeurt) waarin de beschuldiging werd uitgesproken dat China poogt zich toegang te verschaffen tot NAVO wapenarsenalen.

Impliciet erin verweven leek dat wapenverkopen aan China de uitzichten op een nieuw SALT-akkoord in de waagschaal zouden kunnen stellen.

Deze Sovjet reactie is waarschijnlijk ingegeven door China's bemoeienissen om een antwoord te geven op wat Peking als de op wereldschaal geconcipieerde strategische doeleinden van Moskou ziet.

In het kader hiervan kunnen allereerst genoemd worden het in augustus gesloten vredes- en vriendschapsverdrag met Japan en de tot dusver gemaakte reizen van partijleider Hua Kuo-feng naar de Balkan, Iran en Noord-Korea, welke laatste in mei plaatsvond.

Deze laatste reis lijkt er inmiddels toe geleid te hebben dat Noord-Korea t.o.v. de SU enigszins "op distantie" is gegaan: indicaties hiervoor zijn de uitwisseling van militaire delegaties de afgelopen 2 maanden, waarbij vooral het bezoek dat een zware Chinese militaire delegatie op 18 augustus aan

Pyongyang bracht vermelding verdient, de Noordkoreaanse steun voor Kambodja in het dispuut van dat land met Vietnam (welke zich ook tot hulpverlening in het militaire vlak zou uitstrekken), en de mogelijke militaire hulp voor Zambia waarbij het niet zeker is of deze onafhankelijk of in het verlengde van de recente Chinese militaire hulp aan Zambia gezien moet worden.

In de tweede plaats verdienen in dit raam de bezoeken en intensieve diplomatieke activiteit van Chinese delegaties naar het Midden-Oosten, de Perzische Golfstaten, Afrika en het Caraïbische gebied de aandacht. Voorts kunnen in dit verband vermeld worden de waarschuwingssignalen die Moskou al geruime tijd geeft inzake de bezoeken van Chinese militaire delegaties aan diverse Westeuropese en neutrale landen in Europa.

Ook het bezoek dat de Amerikaanse presidentsadviseur Brzezinski in mei aan Peking bracht kan als achtergrond dienen. Dit leidde tot de inmiddels in het politiek-diplomatieke jargon in zwang geraakte Sovjet waarschuwingen aan het Westen en i.h.b. aan de VS (bij monde van Brezhnev en in een aantal artikelen in de "Pravda" sinds juni, o.a. onder het gezaghebbende pseudoniem "Alexandrov") om "niet de Chinese kaart uit te spelen". In dit verband zal het de SU niet ontgaan zijn dat een obstakel voor dit laatste zijnde het Taiwanprobleem, mogelijke door enkele concessies van Peking uit de weg geruimd zou kunnen worden.

Het "Pravda" artikel van 24 augustus staat met name kritisch t.o.v. Britse plannen om China moderne wapensystemen te verkopen. Ook wordt daarin, overigens foutief, gezegd, dat het in april gesloten verdrag van China met de EG voor Peking niet die beperkingen bevat, zoals die voor de verkoop van strategisch belangrijke goederen aan communistische landen gelden. Blijkens een perscommentaar n.a.v. HUA's bezoek aan Joegoslavië in augustus volgt Moskou ook met argusogen de mogelijkheid dat ook Joegoslavië aan China wapens gaat leveren.

Vervolgens werd het bezoek in september van een hoge Chinese militaire delegatie o.l.v. plv. CGS, Tsjang-chien, aan Tokio, hevig bekritiseerd i.v.m. een mogelijke toekomstige Japans-Chinese samenwerking op het terrein van militair materieel. E.e.a. past in het kader van een eveneens al langer lopende perscampagne tegen Japans-Chinese militaire samenwerking waaraan, opmerkelijk genoeg, een andere serie artikelen van de afgelopen maanden in de Sovjet pers inzake Japan mogelijk niet geheel parallel loopt.

Hierin wordt gewaarschuwd tegen tekenen van een Japanse remilitarisering en tegen een intensieve Japans-Amerikaans-Zuid-Koreaanse militaire coöperatie, waarvan groot gevaar uitgaat voor de volkeren (inclusief China?) in de regio.

Gezien het bovenstaande, is er aanleiding tot de volgende opmerkingen inzake prioriteiten en doeleinden van de Sovjet politiek/militaire strategie.

Tot voor kort leek redelijkerwijs aangenomen te kunnen worden dat, afgezien van China, de Sovjet belangen in het Verre-Oosten minder tot de prioriteiten behoorden dan die in Europa, Afrika, Zuid-Azië en het Midden-Oosten.

Dit omdat Moskou op wat kortere termijn grotere kansen leek te zien in de drie laatstgenoemde gebieden dan in het Verre-Oosten, waarop in Sovjet ogen meer de VS en China kortstondig hun aandacht moesten bepalen. Deze constellatie sloot uiteraard de expansie van de Sovjet militaire opbouw in het Verre-Oosten allerminst uit, welke er afgezien van de beveiliging van de grens met China, mede toe dient om de claim een Pacific-macht te zijn steeds nadrukkelijker te onderstrepen. Er van uitgaande dat voorlopig geen drastische politieke en geostrategische veranderingen in het Verre Oosten op zouden treden, konden tot voor kort de Sovjet prioriteiten in Azië als volgt worden geformuleerd, met als centrale strategische doelstelling het binnen de perken houden van de dreiging welke van China en de VS op de Sovjet "Oostflank" zouden kunnen uitgaan:

- de verdere opbouw van de militaire "capabilities" aan de grens met China;

- de realisatie van de BAM (de nieuwe Baikal-Amur spoorweg) bedoeld voor de verdere economische ontsluiting en exploitatie van dit gebied en de integratie ervan met andere gebieden (vooral het Europese) van de SU alsmede voor het verschaffen van een betere logistieke ondersteuning voor eventuele militaire operaties in het Verre Oosten;
- de geleidelijke uitbouw van de Pacific-vloot primair als "counter" t.o.v. Amerikaanse militair-strategische "capabilities", maar op wat langere termijn inzetbaar t.b.v. de projectie van Sovjet macht in Z.O. Azië en in verder weg gelegen gebieden in de Pacific en op het Zuidelijk Halfrond;
- het handhaven resp. uitbouwen van de goede betrekkingen met landen als India, gericht op het verkrijgen van een "invloeds-relatie";
- het versterken van de banden met Vietnam en Laos gericht op het definitief opnemen van die landen in het "socialistisch Wereldsysteem";
- de uitbreiding van goede politieke en economische relaties met Japan.

Het Chinees-Japanse verdrag, de kwestie van de Chinese bewapeningsopbouw, op den duur leidend tot een definitieve herziening van de militaire doctrine van dit land als logisch uitvloeisel van het bereiken van de "super-power status", het intensieve Chinese diplomatieke offensief, dat zich versterkt richt tegen Sovjetposities over de gehele wereld, het conflict in Z.O. Azië tussen Vietnam en Kambodja en het dispuut tussen China en Vietnam, zouden ertoe kunnen leiden dat op zijn minst enkele van de bovengenoemde prioriteiten nog meer aandacht gaan krijgen.

De reis dit voorjaar van partijleider Brezhnev naar Siberië en het Sovjet-Verre-Oosten kan in dit perspectief als meer dan een indicatie hiervoor, ergo als zijnde van strategische betekenis worden gezien, evenals de recente positievere instelling van de SU en Vietnam tegenover de ASEAN, en de berichten dat Brezhnev nog dit jaar India zou bezoeken.

Een wat verder weg liggende speculatie is dat het Verre-Oosten en het Indische sub-continent (vooral na de totstandkoming en belangrijker nog de toekomstige versteviging van een pro-Sovjet bewind in Afghanistan) meer en meer aandacht zullen krijgen van

een steeds nadrukkelijker met militaire middelen ondersteunde Sovjet politieke strategie, zoals die zich op het ogenblik rond de Perzische Golf, de Hoorn van Afrika en Afrika ten Zuiden van de Sahara manifesteert. Ook de ontwikkelingen in het Midden-Oosten zouden hiervoor bepalend kunnen zijn, indien deze tot een vermindering van de Sovjet invloed daar zouden leiden.

Een dergelijke politiek zou vanuit Sovjet standpunt gemotiveerd kunnen worden door het idee ook in Oost-Azië geconfronteerd te zijn met een sterker wordend antagonistisch machtsblok, dat in politiek en geo-strategisch opzicht althans zo veel mogelijk geneutraliseerd moet worden.